

e-ISSN: 2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Pamukkale University Journal of Divinity Faculty
Gençlik ve İnanç Eğilimleri Özel Sayısı, 2022, 9 (3), 932-963

GENÇLİK DÖNEMİ PROBLEMLERİ KARŞISINDA DİN EĞİTİMİ
Religious Education Against Youth Period Problems

Salih AYBEY

Doç. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Din Eğitimi Anabilim Dalı, salihaybey@beun.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8361-5793.

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi / Received: 11.10.2022
Kabul Tarihi / Accepted: 16.12.2022
Yayın Tarihi / Published: 31.12.2022
Cilt / Volume: 9
Sayı / Issue: 3
Sayfa / Pages: 932-963

Atıf / Cite as: Aybey, Salih. "Gençlik Dönemi Problemleri Karşısında Din Eğitimi" (Religious Education Against Youth Period Problems). *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi-Pamukkale University Journal of Divinity Faculty* 9/3 (2022), 932-963. Doi: 10.17859/pauifd.1187261

İntihal / Plagiarism: Bu makale, Turnitin intihal tarama programı ile taranmıştır. Ayrıca iki hakem tarafından da incelenmiştir. / This article has been scanned with Ithenticate plagiarism screening program. Also this article has been reviewed by two referees.

Finansal Destek / Grant Support: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The authors declared that this study has received no financial support.

www.dergipark.gov.tr/pauifd

2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (PAUİFD), Gençlik ve İnanç Eğilimleri Özel Sayısı, 9 (3) 2022: 932-963

GENÇLİK DÖNEMİ PROBLEMLERİ KARŞISINDA DİN EĞİTİMİ*

Salih AYBEY**

Öz

“Din” ve “eğitim” kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşan din eğitimi, hem dini dogmaların ve ritüellerin öğretimi hem de insanın yaşamını düzenlemesi, din kültürünün verilmesi ve dini kişiliğinin kazandırılması faaliyetidir. Ferdi ve sosyal gayesi bulunan din eğitimi, bireyin dini ihtiyaçlarına, sorularına ve beklentilerine doğru cevap vermeyi, hurafe ve batıl inançlardan uzak bir din anlayışına sahip olmayı, problemleri çözmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda din tarafından telkin edilen çeşitli prensipler, karşılaşılan problemlere karşı bireyin olumlu bakış açısı geliştirmesine katkı sağlar. İnsan hayatının en kritik belki de en problemlili dönemini oluşturan gençlik döneminde karşılaşılan problemlerin de olumsuz etkilerini azaltmada, bireyin manevi iyi oluş durumunun korunmasında din eğitiminden işlevsel bir şekilde faydalanılabilir. İşte bu çalışmada gençlerin karşılaştığı güncel problemler tespit edilerek, bu problemlerle başa çıkmada din eğitiminin rolü değerlendirilmiştir. Çalışma nicel araştırma desenlerinden biri olan betimsel yaklaşımla ele alınmıştır. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi’nde öğrenim gören 405 öğrenci çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Çalışma sonucunda öğrencilerin/gençlerin büyük çoğunluğunun din eğitimi hakkındaki görüşlerinin olumlu olduğu, problemlerinin çözümünde din eğitiminin önemli katkı sağladığı kanaatini taşıdıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din, Din Eğitimi, Gençlik, Gençlik Dönemi, Gençlik Dönemi Problemleri.

Religious Education Against Youth Period Problems

Abstract

Religious education, which is formed by the combination of the words “religion” and “education”, is both the teaching of religious dogmas and rituals, the organization of human life, the teaching of religious culture and the acquisition of religious personality. Religious education, which has individual and social goals, aims to answer the individual’s religious needs, questions and expectations, to have a religious understanding that is far from superstition and superstition, and to solve problems. In this context, various principles inculcated by religion contribute to the development of an individual’s positive perspective towards the problems encountered. Religious education can be used functionally to reduce the negative effects of the problems encountered in the youth period, which is the most critical and perhaps the most problematic period of human life, and to protect the individual’s spiritual well-being. In this study, the current problems faced by young people were identified and the role of religious education in coping with these problems was evaluated. The study was handled with the descriptive research, which is one of the quantitative research patterns. 405 students studying at Zonguldak Bülent Ecevit University formed the

* Araştırma Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu’nun 27/02/2018 tarih ve 327 sayılı izniyle yürütülmüştür. Ayrıca bu makale, Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ve İslami İlimler Enstitüsü’nün 11-13 Kasım 2022 tarihleri arasında ortaklaşa düzenledikleri “Uluslararası 21. Yüzyılda Gençlik ve İnanç Eğilimleri Sempozyumu”nda sözlü olarak sunulan aynı başlıklı bildiri den üretilmiştir.

** Doç. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Anabilim Dalı, salihaybey@beun.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8361-5793.

sample of the study. As a result of the study, it was determined that the majority of the students/young people had positive views on religious education and they believed that religious education contributed significantly to the solution of their problems.

Keywords: Religion, Religious Education, Youth, Youth Period, Youth Period Problems.

Structured Abstract

Youth and its problems are one of the topics that always remain topical. Today, the social, cultural and psychological problems caused by modernity are reflected negatively on the youth as well as the society. For this reason, although the education given at every age and every period of human life is important, the youth years have a special importance in education because they are the periods when people are most open to interaction with their environment. Because the period called adolescence is the most important, critical and perhaps the most problematic period of human life. Because young people; It is in the process of development, change and interaction in terms of physiological, spiritual, emotional, education and training, decency and morality, culture and habit. However, it is a fact that the youth, who are the most sensitive, dynamic and open to innovations of the society, and who also experience the social and cultural change-development process most intensely, have multidimensional and complex problems. Religious issues constitute an important part of these problems of youth. Religion has been at the center of social life throughout the history of humanity and has been one of the most basic issues that human beings are interested in. Considering the effects of religion on the person, it will be seen that people aim for happiness in this world and the hereafter, and it has an important place in order to offer solutions to problems such as belief, spiritual distress and restlessness that the individual falls into, or to reduce it to a minimum level. For this reason, it is very important that religious education, which is related to the basic sources of religion on the one hand and the branches of science on the other hand, takes place in different places and institutions in a widespread and formal way under ideal conditions.

Studies on youth problems in our country reveal that the characteristics and problems of young people have changed over time according to the socio-cultural and economic change process of Turkey and the world, and the problems of young people have varied over the years. In almost all studies conducted in recent years, it is seen that personality, environment, psycho-social, addiction, education, communication and media, and belief/spiritual problems are among the problems of today's youth, which have started to take a higher place among the problems. Today, many societies aim to raise youth who are aware of their problems, can develop realistic solutions to them, and can continue their lives by establishing healthy and harmonious relations with other members of the society. For this reason, in our country, as in many countries, it is becoming increasingly important to identify the problems of young people and to offer solutions, to raise them in a healthy and successful way and to prepare them for life. In this study, based on the answers given by 405 students/young people studying at Zonguldak Bülent Ecevit University in the 2020-2021 academic year, it will be tried to determine what the current problems of young people are and the role of religious education in the face of these problems.

In this study, which is a quantitative research, it has been tried to determine what the current problems of students/young people are and the role of religious education in solving these problems. Therefore, the research is a descriptive study. The primary source in the study is the results obtained from the questionnaires applied to the youth. The universe of the research consists of university students studying at Zonguldak Bülent Ecevit University. In the context of the permission taken according to the "Simple Random Sampling" method in the research, 405 students studying at the university. Many statistical techniques were used in the analysis of the data obtained from the questionnaires applied to examine the problems of the youth period and the role of religious education in coping with these problems. In the research, the empirical method was chosen and the SPSS statistical package program was used in the analysis of the data. After saving the questionnaire forms to the computer, tables were created with the help of SPSS program and the data obtained were evaluated.

Six of these youth problems mentioned in this study, namely personality problems, problems caused by the environment and friends, problems caused by communication and the media, psycho-social problems, education problems and belief/spiritual problems, were included in the study and investigated in coping with these problems. Emphasis on the importance of education. As a result of our study, it was seen that religious education contributed significantly to the solution of people's problems. This result is important in terms of revealing the role of religious education in the youth period.

GİRİŞ

Gençlik ve problemleri, güncelliğini her zaman koruyan konulardan biridir. Günümüzde modernitenin meydana getirdiği sosyal, kültürel ve psikolojik sorunlar, toplumla birlikte gençliğe de olumsuz bir şekilde yansımaktadır. Bu nedenle insan hayatının her yaş ve her döneminde verilen eğitim önemli olmakla birlikte, insanın çevresiyle etkileşime en açık olduğu dönemler olması nedeniyle gençlik yılları eğitimde ayrı bir önem arz eder. Zira gençlik çağı olarak adlandırılan dönem, insan hayatının en önemli, en kritik ve belki de en sorunlu dönemidir. Zira genç insan; fizyolojik, ruhsal, duygusal, eğitim ve öğretim, edep ve ahlak, kültür ve alışkanlık bakımından gelişim, değişim ve etkileşim sürecindedir. Ne var ki, toplumun en duyarlı, dinamik ve yeniliklere açık kesimi olan, aynı zamanda sosyal ve kültürel değişme-gelişme sürecini en yoğun bir şekilde yaşayan gençliğin çok boyutlu ve karmaşık sorunlarının olduğu bir gerçektir. Gençliğin bu sorunlarının önemli bir kısmını da dini konular oluşturmaktadır.

Din, insanlık tarihi boyunca sosyal hayatın merkezinde yer almış ve insanoğlunun ilgilendiği en temel konulardan biri olmuştur. Dinin kişi üzerindeki etkileri göz önünde bulundurulduğunda, insanın dünya ve ahiret mutluluğunu amaçladığı, bireyin içine düştüğü inanç, manevi sıkıntı ve huzursuzluk gibi problemlere çözüm sunabilmek veya asgari bir seviyeye indirebilmek için önemli bir yere sahip olduğu görülecektir. Bu nedenle bir taraftan dinin temel kaynaklarını, diğer taraftan da insanı konu alan bilim dallarıyla ilişkili olan din eğitiminin, değişik mekân ve kurumlarda yaygın ve örgün olarak ideal şartlarda gerçekleşmesi oldukça önem arz etmektedir.

Özellikle çocukluk ve gençlik yıllarında alınan din eğitiminin birey üzerinde olumlu tesirler bıraktığı araştırmaların ortaya koyduğu sonuçlardır. Bu nedenle genelde terbiyevi bir fonksiyonu icra eden din eğitiminin, arzu edilen düzeyde çocukluk ve gençlik dönemlerinde verilmesi, hayatın diğer dönemlerinde bireyin sağlam ve tutarlı bir kişilik kazanmasına ve ahlaki gelişimlerine katkıda bulunacağı gibi, problemlerinin çözümünde de önemli rol üstlenecektir. Zira insanı kuşatan din eğitimi, bireyin düşünce ve davranışlarını belirlemede başarılı rol oynamaktadır. Bu bağlamda din eğitimi, insanlara yön veren, ahlaki yönde geliştiren, en sıkı nizamlardan daha kuvvetli bir şekilde kişiyi içten kuşatan, kucaklayan ve yönlendiren bir disiplindir. Bununla birlikte din eğitiminin eksik kalması veya hiç olmaması birey ve toplum açısından ciddi problemlere yol açabilir. Çünkü insan, içtimai varlık olmakla birlikte, onun bir de iç dünyası da vardır. Yalnızlık, çaresizlik, korkular, kederler, hastalıklar, kayıplar, musibet ve felâketler karşısında ona ümit, teselli ve güven sağlayan en çok sığınak olan din ve onun eğitiminin verdiği mesajlar olmuştur. Ayrıca

din eğitimi insanın Allah'a itaatini, ana-babaya, büyüklere, devlete, millete saygı ve bağlılığını, küçüklere sevgi, canlılara ilgi ve sempati gibi ahlaki duygularını geliştirdiği, görev bilincini güçlendirdiği bir eğitim faaliyetidir.

Ülkemizde gençlik sorunları üzerine yapılan araştırmalar, zaman içerisinde gençlerin özellikleri ve sorunlarının Türkiye ve dünyanın sosyo-kültürel ve ekonomik değişim sürecine göre değiştiğini, gençlerin sorunları oldukça çok olmakla birlikte, yıllar içerisinde farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır. Son yıllarda yapılan hemen hemen bütün araştırmalarda ise, problemler arasında daha üst sıralarda yer almaya başlayan günümüz gençliğinin sorunları arasında kişilik, çevre, psiko-sosyal, bağımlılık, eğitim, iletişim ve medya ve inanç/manevi problemlerinin olduğu görülmektedir.¹ Günümüzde pek çok toplum, sorunlarının farkında olan, bunlara gerçekçi çözüm yolları geliştirebilen, toplumun diğer bireyleriyle sağlıklı ve uyumlu ilişkiler kurarak hayatını devam ettirebilen bir gençlik yetiştirmeyi hedeflemektedir. Bu nedenle birçok ülkede olduğu gibi, ülkemizde de gençlerin problemlerini tespit ederek, çözüm yolları sunarak onların sağlıklı ve başarılı bir şekilde yetiştirilmesi ve hayata hazırlanması her geçen gün artan bir önem kazanmaktadır.

Bu çalışmada alan araştırması yoluyla Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi'nde 2020-2021 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören 405 öğrencinin/gencin verdiği cevaplardan hareketle gençlerin güncel problemlerinin neler olduğu ve bu problemler karşısında din eğitiminin rolü tespit edilmiştir.

1. Gençlik Dönemi Özellikleri ve Problemleri

Birleşmiş Milletler Örgütü'ne göre, 15-25 yaşları arasında öğrenim gören, hayatını kazanmak için çalışmayan ve ayrı evi bulunmayan kişiye genç denilmektedir.² Gençlik çağının alt ve üst sınırı farklı kaynaklarda farklı yaş dönemlerinde ifade edilse de, genellikle bireyin ergenlik (buluş) döneminden fiziksel büyümesini tamamladığı yaşam sürecini kapsayan bir dönemi (12-25 yaş) içine almaktadır.³ Buna göre yaklaşık 10-13 yıllık bir dönemi ifade eden gençlik dönemi, insan hayatının en önemli evrelerinden biridir. Bu dönem bir geçiş dönemi olması nedeniyle insan hayatının en sorunlu yılları olarak da bilinir. Uzun çocukluk yıllarının geride kaldığı, ancak henüz yetişkin bir insan olmanın bütün şartlarına da ulaşmadığı, bu yüzden statü, rol, kimlik karmaşası gibi pek çok bocalamaların olduğu bir dönemdir.⁴

Gençlik dönemi genel itibariyle bir değerlendirmeye tabi tutulacak olursa bu dönemin, bir takım fizyolojik değişme ve gelişmeler yanında, ruhsal bakımdan da pek çok değişikliği beraberinde getirdiği görülmektedir. Öyle ki, somut düşünce

¹ İbrahim Armağan, *Gençlik Gözüyle Gençlik* (İstanbul: Usadem Yayınları, 2004); Birsen Gökçe, *Ortaöğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları* (Ankara: MEB Yayınları, 1984); Abdullah İnce, "Gençliğin İnanç Problemlerinin Gerçekliği: Eleştirel Bir Okuma", *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/2 (2021), 908-932; Münir Koştaş, *Üniversite Öğrencilerinde Dine Bakış* (Ankara: TDV Yayınları, 1995), 23-64.

² <https://www.unesco.org.tr/home/AnnouncementDetail/5760>, (erişim: 10.08.2022).

³ Atalay Yörükoğlu, *Gençlik Çağı* (Ankara: Özgür Yayınları, 2019), 3-5.

⁴ Hayati Hökelekli, *Çocuk, Genç, Aile Psikolojisi ve Din* (İstanbul: Dem yayınları, 2016), 157.

döneminden soyut döneme geçildiği, duygusal iniş çıkışların yaşandığı, zihni uyanışın, bilinçlenme ve topluma açılmanın hızlandığı, davranışlardaki tutarsızlıkların çokça yaşandığı, dini-manevi arayış ve sorgulamaların, ahlaki idealizmin en üst düzeyde seyrettiği, ideallerin etkili ve güçlü bir şekilde kendini hissettirdiği bir dönemdir.⁵

Gençler, haksızlıklara ve düzensizliklere karşı sabırsız olduğu kadar, haksever ve yardıma hazırdırlar. Kendi kişiliklerini kanıtlama ve bağımsızlıklarını kazanma çabası içindedirler. İnançları ve idealleri uğruna mücadele etmekten kaçınmazlar. Bu olumlu özelliklerinin yanında “insan hayatının şekil almaya en müsait dönemi” olarak görenler de vardır.⁶ Bu nedenle gençlerin, içinde buldukları bu dönemi en güzel ve verimli şekilde geçirebilmeleri için, öncelikle kendilerine örnek alabilecekleri, hayranlık sevgi ve bağlılıklarını onlara yansıtabilecekleri modellere ihtiyaç vardır. Çünkü gençlik dönemindeki etkileşim belki de insan için diğer dönemlerde olmayacak kadar güçlüdür.

Gençlik, coşkulu bir toplum kesimidir, sabırsızdır, çabuk tepki gösterir. Olumsuz koşullar karşısında aşırı tepki gösterebilir ya da karamsarlığa kapılabilir. Toplumsal sorunlardan çabuk etkilenir. Olumsuz beklentiler gençler arasında çabuk yayılır. Özellikle günümüz kitle iletişim araçları gençleri çabuk etkilemekte, gençlerin beklenti düzeylerini sürekli arttırmaktadır. Ancak, aradığı koşulları bulamayan gençlik mutsuzlaşır, tepki gösterir, bazen de topluma küsebilir.⁷

Çocukluk ve yetişkinlik dönemleri arasında bir köprü görevi vazifesi görmekte olan gençlik dönemi, gelişimin birçok alanıyla ilgili olarak bireyde değişimin oldukça yoğun olduğu bir dönemdir. Gerek bu değişimden gerekse modern çağda yaşanan hayat tarzından kaynaklı kritik bir dönemde bulunan gençler, bazı problemlerle karşı karşıya kalabilmektedir. Dolayısıyla gençlik ve gençliğin problemleri, her zaman güncelliğini koruyan bir konudur.

Gençlik dönemi, gençlerin onur ve bağımsızlıklarına da düşkün olduğu bir dönemdir. Bu itibarla gençler, başta anne-babaları olmak üzere, büyüklerden kendilerine saygı duyulmasını, her işlerinde müdahale edilmemesini isterler. Gençlerin problemlerin bazıları da bu yüzden kendini gösterir. Yine bu dönemde genç, idealist fakat tecrübesizdir. Anne-baba ve büyükler ise gerçekçidir. Zaman zaman nasihatlerde bulunurlar, ancak gençler nasihatlerden pek hoşlanmazlar. Bu yüzden aralarındaki anlayış farklılıkları zaman zaman anlaşmazlıklara sebep olabilir.⁸

Modernleşme sürecinde yaşanan iletişim ve teknolojik anlamda yaşanan hızlı değişimler, toplumsal hareketliliğin artmasına bağlı olarak bireylerin çok hızlı yer değişiklikleri, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel şartların hızlı değişmesi

⁵ Neda Armaner, *Din Psikolojisine Giriş*, 101-102; Refia Uğur Şemin, *Gençlik Psikolojisi* (Ankara: Remzi Kitabevi, 1992), 18-25.

⁶ Mehmet Emin Ay, “Kur’an’da Gençler ve Gençlik Değerleri”, *Gençlik Dönemi ve Eğitimi II* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2003) 15-16. Ayrıca bk. Aysel Ekşi, *Gençlerimiz ve Sorunları* (İstanbul: İÜ Yayınları, 1982), 87-89; Şemin, *Gençlik Psikolojisi*, 13-34.

⁷ İbrahim Armağan, *Gençlik Gözüyle Gençlik* (İstanbul: Usadem Yayınları, 2004), 80-81.

⁸ Şemin, *Gençlik Psikolojisi*, 28-32; Armaner, *Din Psikolojisine Giriş*, 108-110.

küreselleşmenin etkisiyle toplumların birbirini çok hızlı etkilediği bir ortam ve çağda yaşayan gençleri çok farklı sorunlarla karşı karşıya getirebilmektedir.⁹

Dünyada olduğu gibi, Türkiye’de de gençliğin konumu ve sorunları değişmektedir. Gençliğin problemleri, düşünce, tutum ve davranışlar içinde yaşadıkları topluma göre değişir. Gençlik, toplumun sosyal, ekonomik ve siyasal yapısından etkilenir. Gençliğin değerler sisteminin oluşmasında aile ortamı kadar, eğitim ortamı ve sosyal çevrenin de etkisi vardır.

Türkiye’de son zamanlarda gençlik konusunda yapılan araştırmalarda gençliğin pek çok problemlerinin olduğu görülmektedir. Detaylarını ilgili eserlere bırakarak bu problemleri sadece başlıklar halinde vermekle iktifa etmek istiyoruz. Yapılan araştırmalarda öne çıkan gençlik dönemi problemleri arasında eğitim, işsizlik, özgürlük, iletişim, güven, kimlik, kuşak çatışması, cinsel, gelecek kaygısı, dini şüphe, sevgisizlik, mutluluk, ekonomik, siyasal, psikolojik, şiddet, ahlak/değer ve dini/manevi problemler en çok zikredilenler arasındadır. Bu problemlerden çalışmamıza konu olanlar hakkında aşağıda kısaca bilgi verilecektir.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Nicel bir araştırma olan bu çalışmada, öğrencilerin/gençlerin güncel problemlerinin neler olduğu ve bu problemlerin çözümünde din eğitiminin rolü tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu nedenle araştırma betimsel özellikte bir çalışmadır. Bu tür modellerde ihtiyaç duyulan veriler, hedef kitle olarak tanımlanan çalışma evrenindeki birey ya da objelerden çeşitli araçlar kullanılarak toplanır. Bu yöntemle yapılan araştırmalarda inanışlar, ilişkiler, görüşler, davranışlar, gelişmekte olan yön ve eğilimler üzerinde durulurken, mevcut durum olduğu gibi ortaya konulur. Herhangi bir müdahale olmaksızın soruna ilişkin mevcut durum betimlenmeye çalışılır.¹⁰ Çalışmada birinci derece kaynak gençlere uygulanan anketlerden elde edilen sonuçlardır.

Araştırmada veri toplamak için anket hazırlanmıştır. Ankette öğrencilerin kişisel özelliklerini yansıtan ve diğer maddeler için bağımsız değişken olarak kullanılan kişisel bilgi sorularının yanında, 5’li likert¹¹ türü hazırlanan sorular mevcuttur.

⁹ Gençliğin sorunları hakkında geniş bilgi için bk. Abdullah İnce-Nesibe Saliha Mutlu-SümeYYe Beyza Ergün, “Gençlik Döneminde Din (Doğu Marmara Bölgesi 18-24 Yaş Grubu Örneği)”, *Gençliğin Gelişimi ve Problemleri Karşısında Din Görevlileri*, 7. Uluslararası Din Görevlileri Sempozyumu Bildirileri (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2016) 75; Yasin Yiğit, “Modern Çağda Gençlik Problemleri ve Din Eğitimi”, *İslam, Modernite ve Gençlik*, ed. S. Kara-S. Aybey-T. Aşirov (İstanbul: İlahiyat Yayınları, 2021), 307-324; Armağan, *Gençlik Gözüyle Gençlik*, 57-94.

¹⁰ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (Ankara: Nobel Yayıncılık, 1998), 79-81

¹¹ Likert tipi ölçek geliştirme için bk. Ata Tezbaşaran, *Likert Tipi Ölçek Hazırlama Kılavuzu* (Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 2008), 47-55

2.2. Evren-Örneklem

Araştırmanın evrenini 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi'nde öğrenim gören üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada "Basit Tesadüfi Örneklem"¹² yöntemine göre alınan izin bağlamında üniversitede öğrenim gören 405 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

2.3. Verilerin Çözümlemesi

Gençlik dönemi problemlerini ve bu problemlerle baş etmede din eğitiminin rolünü incelemek amacıyla uygulanan anketlerden elde edilen verilerin analizinde birçok istatistiki teknikten faydalanılmıştır. Araştırmada ampirik metot seçilmiş olup, verilerin analizinde SPSS istatistik paket programı kullanılmıştır. Anket formlarının bilgisayara kaydedilmesinden sonra SPSS programı yardımıyla tablolar oluşturulmuş ve elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

Bu doğrultuda elde edilen verilerin çözümlemesinde frekans analizi, aritmetik ortalama, standart sapma, yüzde analizleri gibi betimsel istatistiklerden faydalanılmış, frekans ve çapraz tablolar oluşturulmuştur. Veriler analiz edilmeden önce normallik testi yapılmıştır. Verilerin normal dağılım göstermeyenleri için parametrik testlerin karşılığı olan nonparametrik testler yapılmıştır. Likert tipi sorularda ortalama katılım düzeyinin il, cinsiyet, yaş gibi özelliklere göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla ikiden fazla gruplar için Kruskal Wallis H testi¹³ ile ikili gruplar için Mann-Whitney U testi¹⁴ uygulanmıştır. İstatistiksel analizlerde 0,05 anlamlılık düzeyi esas alınmıştır

Bulgular ve Yorumlar

Bu başlık altında öğrencilerin verdikleri cevaplar doğrultusunda gençlik dönemi problemleri ve bu problemlerin çözümünde din eğitiminin yerinin tespit edilmesi ve bunlara etki eden değişkenlerin neler olabileceği üzerinde durulacaktır. Bu bağlamda araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, fakülte, yaş, ekonomik durum, mezun olduğu lise türüne ait bağımsız değişkenler aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Bağımsız Değişkenlere Göre Durumu

Öğrencilerin Cinsiyet Dağılımı	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kız	156	38,52
Erkek	249	61,48

¹² Basit Tesadüfi Örneklem Yöntemi için bk. Ayhan Vural-İbrahim Kılıç, *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi* (Ankara: Detay Yayınları, 2011), 34-35.

¹³ Normal dağılım göstermeyen gruplarda üç veya daha fazla sayıda grubun ortalamaları arasındaki farklılığın anlamlılığını test amacıyla kullanılan bir tekniktir. One-Way ANOVA'nın nonparametrik karşılığıdır. Geniş bilgi için bkz. Beril Durmuş, v. dğr. *Sosyal Bilimlerle SPSS'le Veri Analizi* (İstanbul: Beta Basım Yayın, 2018), 125.

¹⁴ Sayısal veriler normal dağılıma sahip olmadığında parametrik olmayan istatistiksel yöntemlere başvurulur. Mann Whitney u testi Student t testinin önşartları yerine gelmediğinde kullanılan alternatif bir nonparametrik testtir. Dolayısıyla bu test t testinin parametrik olmayan bir alternatifidir. Geniş bilgi için bkz. Durmuş v.dğr., *Sosyal Bilimlerle SPSS'le Veri Analizi*, 118-119.

Öğrencilerin Fakülte Dağılımı	Sayı (N)	Yüzde (%)
IIBF	107	26,42
Fen Edebiyat	102	25,9
İlahiyat	39	9,63
Mühendislik	79	19,51
Sağlık MYO	42	10,37
Güzel Sanatlar	4	0,99
Beden Eğitimi	6	1,48
Diğer	26	6,42
Öğrencilerin Yaş Dağılımı	Sayı (N)	Yüzde (%)
17-20	159	39,26
21-23	227	56,05
24-27	17	4,20
27 üstü	2	0,49
Üniversite Öncesi Aileleriyle Birlikte İkamet Ettikleri Yerleşim Yeri	Sayı (N)	Yüzde (%)
Köy	79	19,50
Kasaba	11	2,72
İlçe	104	25,68
İl	66	16,30
Büyükşehir	145	35,80
Öğrencilerin Ekonomik Gelir Dağılımı	Sayı (N)	Yüzde (%)
1.000 TL ve üstü	56	13,83
750-1000 TL	114	28,15
500-750 TL	186	45,93
500 TL ve altı	49	12,10
Öğrencilerin Mezun Olduğu Lise Dağılımı	Sayı (N)	Yüzde (%)
Anadolu Lisesi	196	48,40
Meslek Lisesi	72	17,78
Fen Lisesi	15	3,70
İmam-Hatip Lisesi	83	20,49
Normal Lise (Düz lise)	30	7,41
Diğer	9	2,22
Toplam	405	100,0

Tablo 1'deki verilere göre, araştırmaya katılan öğrencilerin %61,48'ini erkekler, %38,52'sini de kızlar oluşturmaktadır. Katılımcıların %26,42'si İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (İİBF), %25,19'u Fen Edebiyat Fakültesi, %19,51'i Mühendislik Fakültesi, %10,37'si Sağlık MYO, %9,63'ü İlahiyat Fakültesi, %1,18'i Beden Eğitimi, %0,99'u Güzel Sanatlar Fakültesi ve %6,42'si de diğer fakültelerde öğrenim görmektedir.

Katılımcıların yaşlarına göre dağılımlarına bakıldığında %56,05'inin 21-23 yaş arasında, %39,26'sının 17-20 yaş arasında, %4,20'sinin 24-27 yaş arasında ve %0,49'unun da 27 yaş üstünde olduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışmada katılımcıların yaş gruplarına göre sınıflaması, gençlik döneminin gelişim basamaklarına göre yapılmıştır. Bu bağlamda 13-17 yaş grubu ilk ergenlik/delikanlılık dönemi, 17-20 son ergenlik/gençlik dönemi olarak belirtilmektedir.¹⁵ Ancak bazı kaynaklarda gençlik çağının 21-24 yaş aralığını da kapsadığı, yine bazı çalışmalarda ise bu dönemin ilk yetişkinlik çağı olarak adlandırıldığı görülmektedir.¹⁶ Buna göre hemen hemen bütün kaynaklarda 24 ve üzeri yaş dönemi yetişkinlik dönemi olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla araştırmaya katılanların tamamına yakınının (%95,31) gençlik döneminde bulunan bireylerden oluştuğu ve araştırmanın örneklemini gençlerin oluşturduğu söylenebilir.

Öğrencilerin aileleriyle birlikte ikamet ettiği yerleşim birimi, aynı zamanda onların gelmiş olduğu sosyal çevreyi oluşturmaktadır. Öğrencinin uzun yıllar yaşamış olduğu yerleşim biriminin şehir, kasaba veya köy olması onun aldığı eğitim tarzından duygu ve düşüncelerine kadar pek çok yönde etkili olmakta ve birtakım ipuçları verebilmektedir.¹⁷ Katılımcılara üniversite öncesi aileleriyle birlikte ikamet ettiği yerler sorulmuş ve buna göre katılımcıların %35,80'inin üniversite öncesi ailesiyle birlikte büyükşehirlerde, %25,68'inin ilçelerde, %19,50'sinin köylerde, %16,30'unun illerde, %2,72'sinin de kasabalarda ikamet ettiğini görülmüştür. Buna göre, öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%80,50) üniversiteye gelmeden önce aileleriyle birlikte şehirlerde ikamet ettiği anlaşılmaktadır.

Araştırma katılan öğrencilerin bizzat kendilerinin, ekonomik durumlarını belirleyebilmek için, anketin uygulandığı zaman dilimi içinde, uzman görüşüne de başvurularak bazı rakamlar tespit edilmiştir. Buna göre burs, kredi, ailelerin gönderdiği yardımlar vs. gibi tüm gelirlerinin aylık ne kadar olduğu sorulmuş ve öğrencilerden alınan cevaplara göre, öğrencilerin aylık gelir durumlarına bakıldığında %45,93'ünün aylık 500-750 TL gelirinin olduğu, %28,15'inin aylık 750-1000 TL arası, %13,83'ünün aylık 1000 TL ve üstü ve %12,10'unun da aylık 500 TL ve altı geliri olduğu anlaşılmaktadır.¹⁸

Araştırmaya katılan öğrencilerin mezun olduğu lise türüne bakıldığında ise, %48,40'ının Anadolu Lisesi, %20,49'unun İmam-Hatip Lisesi, %17,78'inin Meslek Lisesi, %7,41'inin Normal Lise, %3,70'inin Fen Lisesi ve %2,22'sinin de diğer

¹⁵ Hayati Hökelekli, *Din Psikolojisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1993), 252-289; Neda Armaner, *Din Psikolojisine Giriş I* (Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1980), 79-140; Hüseyin Certel, *Din Psikolojisi* (Ankara: Berikan Yayınları, 2016), 201-210.

¹⁶ Mustafa Köylü, *Yetişkinlik Dönemi Din Eğitimi* (İstanbul: Dem Yayınları, 2014), 47; Luella Cole-John J. B. Morgan, *Çocukluk ve Gençlik Psikolojisi*, çev. B. Halim Vassaf (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1968), 3; Haluk Yavuzer, *Çocuk ve Suç* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2011), 13; Feriha Baymur, *Genel Psikoloji* (İstanbul, İnkılap Yayınları, 1984), 58.

¹⁷ Yörükoğlu, *Gençlik Çağı*, 174; Kerim Yavuz, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi* (Ankara: DİB Yayınları, 1983), 162-164.

¹⁸ Araştırmanın yapıldığı tarihte (2021 Yılı) öğrencilerin aldığı burs/kredi miktarı 650 TL'dir.

liselerden mezun olduğu görülmektedir.

2. Öğrencilere Göre Üniversite Öğrencilerinin Problemleri

Çalışmanın giriş kısmında da ifade edildiği gibi, gençlerin problemlerine yönelik birçok araştırmanın yapıldığı bilinen bir gerçektir. Bu araştırmalardan da yararlanarak üniversite öğrencilerinde/gençlerde olan ya da olduğu düşünülen bazı problemler belirlenmiştir. Öğrencilerin problemlerini en iyi kendileri gibi üniversite öğrencilerinin bilebileceği kanaatiyle öğrencilerin problemlerine dair verilen seçenekleri öğrencilerden değerlendirmeleri istenmiştir. Öğrencilerin seçeneklere katılma durumu ve dağılımı aşağıdadır.

Tablo 2. Öğrencilere Göre Üniversite Öğrencilerinin Problemlerinin Dağılımı

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Toplam
Kişilik problemleri vardır.	f	8	19	68	164	146	405
	%	2,0	4,7	16,7	40,5	36,1	100,0
Çevrenin ve arkadaş çevresinin yol açtığı problemler vardır.	f	3	11	35	174	182	405
	%	0,7	2,7	8,6	42,9	45,1	100,0
İletişim ve medyanın yol açtığı problemler vardır.	f	3	12	39	169	183	405
	%	0,7	2,9	9,6	41,7	45,1	100,0
Psiko-sosyal problemler vardır.	f	2	14	48	172	169	405
	%	0,4	3,5	11,8	42,5	41,8	100,0
Eğitim ve öğretim problemleri vardır.	f	4	14	44	155	186	405
	%	1,0	3,4	10,9	38,6	46,1	100,0
İnanç/manevi problemler vardır.	f	10	23	68	141	163	405
	%	2,5	5,7	16,8	34,8	40,2	100,0

Tablodaki verilere göre, araştırmamıza katılan öğrencilerin %76,6'sı üniversite öğrencilerinde "Kişilik problemi vardır" seçeneğine katıldığını, %6,7'si katılmadığını ve %16,7'si de kararsız olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrencilerin %83,0'ü öğrencilerde/gençlerde "Çevrenin ve arkadaş çevresinin yol açtığı problemler vardır" ifadesine katıldığını, %3,4'ü katılmadığını ve %8,6'sı da kararsız olduğunu belirtmiştir. Öte yandan öğrencilerin %84,3'ü, öğrencilerde "İletişim ve medyanın yol açtığı problemler vardır" seçeneğine katıldığını, %3,9'u katılmadığını ve %11,8'i de kararsız olduğunu; %84,7'si öğrencilerde "Psiko-sosyal problemler vardır" ifadesine katıldığını, %3,9'u katılmadığını ve %11,8'i de kararsız olduğunu ifade etmiştir. Yine öğrencilerin %84,7'si öğrencilerde "Eğitim-öğretim problemleri vardır" seçeneğine katıldığını, %4,4'ü katılmadığını ve %10,9'u da kararsız olduğunu; %75,0'i ise, öğrencilerde "İnanç/manevi problemler vardır" ifadesine katıldığını, %7,7'si katılmadığını ve %16,8'i de kararsız olduğunu belirtmiştir.

Sonuçlar öğrencilere göre, üniversite öğrencilerde az veya çok belirtilen bu problemlerin olduğunu, ancak çevrenin ve arkadaş çevresinin yol açtığı problemler, iletişim ve medyanın yol açtığı problemler ve psiko-sosyal problemlerin en fazla

görülen üç problem olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bu problemlerin kısaca açıklanması faydalı olacaktır.

a) Kişilik Problemi: Kişilik, bireylerin duygu, düşünce ve davranış gibi psikolojik tepkilerindeki farklılıkları belirleyen sadece yaşanan an, sosyal ortam veya içinde bulunulan biyolojik durum ile açıklanamayan biçimde süreklilik gösteren özellikler ve eğilimler olarak tanımlanmaktadır.¹⁹ Kişilik, bireyin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal yapılanmasıyla bağlantılı olarak problem çözme becerisi ile de ilişkilidir. Nitekim kişilik ile problem çözme becerisi, mutluluk ve güven arasında sıkı bir ilişkinin olduğunu da araştırmalar ortaya çıkarmıştır.²⁰

Katılımcıların %76,6'sı (n=310) üniversite öğrencilerinde kişilik probleminin olduğu görüşünde birleşmişlerdir. Erdener ve Sezer tarafından lise öğrencileri üzerine yapılan bir araştırmada da öğrencilerin %67,8'inde kişilik problemlerinin olduğu tespit edilmiştir. Bu problemin en sık görülen şekillerinin ise "Çok sinirliyim" (%32,5), "Çabuk heyecanlanıyorum" (%32,1), "Utangacım" (%24,8), "Sıkıntı ve bunalm içindeyim", (%16,6) "Yalnız kalmak istiyorum" olduğu belirtilmiştir.²¹

Kişilik problemleri, gençlik döneminde yer alan en önemli problemler arasında sayılabilir. Çocukluktan yetişkinliğe geçiş sürecinde gençlerin kendilerini ispat ve özgüven noktasında ciddi problemler yaşadığı bilinmektedir. Bu dönemde gerekli sevgi ve güven gösterilmeyen gençler daha uzun ve problemlerle bir intibak süreci yaşayabilirler. Her dönemde olduğu gibi bugün de toplumsal problemlere sebebiyet veren gençler, genelde dağılmış ailelerde ya da sevgisiz ortamlarda kendiliğinden büyümüş gençlerdir. Bugün suça itilmiş çocuklarda yaygın problem sevgisizlik ve ilgisizliktir.²² Gençlerin özgüvenle büyümelerini sağlayacak bir sevgi ve güven ortamı oluşturulduğunda kişilik problemi kolay aşılabilecek bir mesele olduğunu da belirtmek gerekir.

b) Çevrenin ve arkadaş çevresinin yol açtığı problemler: Ergenlik çağı ile birlikte gençler, arkadaş ve dost çevreleriyle daha sıkı ilişkiler kurmaya başlarlar. Araştırmalara göre gençlik döneminde arkadaş ve okul çevresiyle bağlantılı olarak karşılaşılan temel problemlerden biri de gençlerin sigara, alkol, uyuşturucu gibi zararlı madde kullanımlarıdır. Bu sektörlerin gençleri hedef alması, yeni şeyleri deneme, merak etme, yetişkinleri model alma, arkadaş grubuna ait olabilme gibi nedenlerle başlanabilen sigara, alkol ve uyuşturucu maddeler gençlerde görülen sorunlardandır.²³ Bu dönemde gençlerin arkadaşlarına bakmak ve problemlerin çözümünde asla baskıcı olmadan destek olmak son derece önemli bir davranış olacaktır. Bununla birlikte ebeveyn tarafından çocuklarına otoriter yaklaşımla sahip

¹⁹ İbrahim Taymur - M. Hakan Türkçapar, "Kişilik: Tanımı, Sınıflaması ve Değerlendirmesi", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 4/2 (2012):158.

²⁰ Elif Güneri Yöyen vdğ. "Ergenlerin Kişilik Özelliklerinin Problem Çözme Becerisi Üzerine Etkisi", *Doğu Anadolu Sosyal Bilimlerde Eğilimler Dergisi* 1/1 (2017), 77.

²¹ Mehmet Akif Erdener - Fahri Sezer - Erdoğan Tezci, "Liselerde Sık Karşılaşılan Öğrenci Problemleri", *Turkish Studies* 12/14 (2017), 156.

²² Haluk Yavuzer, "Üniversite Gençliğinin Sorunları", *İstanbul Üniversitesi Bülteni* 3/3-4 (1985), 73-91.

²³ A. Betül Aksu, "Gençlik Döneminde Görülen Bazı Zararlı Madde Alışkanlıkları ve Din Eğitimi", *Gençlik Dönemi ve Eğitimi* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2000), 49-72.

çıkmaq bu dönemde yapılabilecek en büyük hatalardan biridir.²⁴

Katılımcıların %88,0'i (n=356) öğrencilerde/gençlerde çevrenin ve arkadaş çevresinin yol açtığı problemler olduğunu ifade etmiştir. Bu konuda yapılan diğer araştırmalarda da çalışmamızın sonuçlarını destekler mahiyette sonuçların çıktığı görülmektedir. Nitekim Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) tarafından 18-21 yaş arasında bulunan gençler üzerine yapılan bir araştırmada, gençlerin %82,7'sinin arkadaş ve çevrenin yol açtığı problemlerden etkilendiği belirtilmektedir.²⁵ Yine Ekşi'nin üniversite öğrencileri üzerine yaptığı çalışmada da, gençlerin %79,2'sinin çevre ve arkadaşlardan kaynaklanan problemlerinin olduğu ifade edilmektedir.²⁶

Bu sonuçlar üniversite öğrencilerinin büyük çoğunluğunda çevrenin ve arkadaş çevresinin yol açtığı problemlerin olduğunu göstermektedir.

c) İletişim ve medyanın yol açtığı problemler: İçinde bulunduğumuz yüzyılda birey farklı şekillerde tehdit ve saldırıya maruz kalmaktadır. Hızlı toplumsal değişim, bilimsel ve teknolojik gelişmelerdeki ilerlemeler ve buna bağlı olarak toplumsal yapıdaki hızlı değişimler sadece bireyi dönüştürmekle kalmamış, insanların dünya görüşleriyle birlikte değer yargılarını da farklılaştırmıştır. Teknolojik ve ekonomik gelişmeler, kitle iletişim araçları eliyle tüketimin bir "değer" haline getirilmesi aynı zamanda bireylerde değer yoksunluğu, değersizlik, köksüzlük, boşluk, umutsuzluk, inanılacak ve uğruna fedakârlık yapılacak şeylerin eksikliğini de beraberinde getirmiştir.²⁷

Gençlerin medyayı (görsel, işitsel, sosyal vb.) bilinçli bir şekilde kullanamamaları nedeniyle kişiliklerinin oluşumunda bunun olumsuz etkileri olmaktadır. Günümüzde gençleri aile ve okuldan çok medya etkilemektedir. Genellikle gençler zararlı alışkanlıklara çevre ve medyanın olumsuz etkisiyle yönelmektedir.

Ankete katılanların %86,8'i (n=352) öğrencilerde/gençlerde en önemli problemlerden birinin iletişim ve medyanın yol açtığı problem olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir. Bu konuda yapılan birçok araştırmada da gençler üzerinde böyle bir problemin varlığına dikkat çekilmiş ve sosyal medyanın iletişimi azalttığı,²⁸ gençlerde sosyal medyaya bağımlı olmaktan kaynaklanan problemlerin oluştuğu,²⁹

²⁴ Mary J. Gander - Harry W Gardiner, *Çocuk ve Ergen Gelişim*, çev. Ali Dönmez vdğ. (İstanbul: İmge Kitabevi, 2010), 341-345.

²⁵ *Türkiye Bilimler Akademisi Bilim Raporu 2009, Bilim ve Düşün* (2010), 12-13. Erişim: 20.07.2022, <http://www.tuba.gov.tr/tr/yayinlar/suresiz-yayinlar/bilim-ve-dusun/turkiye-bilimler-akademisi-bilim-raporu-2009>.

²⁶ Aysel Ekşi, "Türkiye'de Gençler", *Türkiye'de ve Beş Kit'ada Gençler* (Ankara, Nobel Tıp Kitapevleri, 2015), 13.

²⁷ Orhan Gürsu, "Ergenlik Dönemi Dindarlığı ile Ruh Sağlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 34 (2015), 49-75.

²⁸ Ümit Demir, "Sosyal Medya Kullanımı ve Aile İletişimi: Çanakkale'de Lise Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma", *Selçuk İletişim* 9/2 (2016), 27-50.

²⁹ Ercan Aktan, "Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi", *Erciyes İletişim Dergisi* 5/4 (2018), 411-413.

kişiler arası iletişim problemini artırdığı³⁰ yönünde sonuçlara ulaşılmıştır.

Ülkemizde ve dünyamızda gençlerin çoğu, zamanlarının büyük bir kısmını sosyal ağlarda geçirdiği bilinen bir gerçektir. Bu noktada, gençlerin sanal ortamda oluşturdukları ilişki ağı ile yalnızlık duygusundan kurtulmaya çalıştıkları düşünülebilir. Ancak sosyal medyaya yöneldikçe gençlerin gerçek sosyal ortamlardan uzaklaşmaları ve gittikçe yalnızlığa doğru sürüklenmeleri de muhtemel görünmektedir. Gençlerin yalnızlık düzeyleri ile sosyal medyaya ilişkin tutumları arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırmada³¹ bu görüşleri destekler mahiyette sonuçlara ulaşılmıştır.

d) Psiko-sosyal Problemler: Psiko-sosyal kavramı, bireyin sosyal bir ortamda psikolojik gelişimi ve etkileşimi anlamına gelir. Birey, çevresiyle olan bu ilişkinin tam olarak farkında olmayabilir. Bireyde var olan düşünce ve davranış kalıpları, içinde yaşadığı sosyal çevresiyle çelişebilir. Dolayısıyla psiko-sosyal problem denilince stres, çatışma, uyku sorunları, depresyon, madde bağımlılığı (sigara, alkol vb) gibi kişinin psiko-sosyal işleyişinde ortaya çıkan sorunlar, psiko-sosyal işlev bozuklukları olarak adlandırılır. Psiko-sosyal problemler, fiziksel, duygusal veya bilişsel işlev bozuklukları ile birlikte yaşamsal bütünlüğü etkiler.³²

Katılımcıların %84,3'ü (n=341) öğrencilerde/gençlerde psiko-sosyal problemler olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir. Kredi ve Yurtlar Kurumu (KYK) Genel Müdürlüğü tarafından yapılan bir araştırmada, kendilerine göre psiko-sosyal sorunları olduğunu belirten öğrencilerin oranı %70,3 olarak saptanmıştır. Aynı araştırmada öğrencilerin %52,4'ü psiko-sosyal sorunlarının nedeninin kişisel, %47,4'ü ders ve başarı durumları, %43,2'si geleceğe yönelik kaygılar, %33,8'i ekonomik, %24,7'si karşı cinsten arkadaşlarıyla, %19,5'i de oda arkadaşlarıyla ilgili olduğuna inanmaktadır.³³

Özgüven tarafından üniversite öğrencilerinin sosyo-psikolojik sorunlarına ilişkin ülkemizde KYK yurtlarında barınan öğrenciler üzerinde yapılan bir araştırmada da öğrencilerden psikolojik sıkıntı ve problemlerinin olduğunu belirtenlerin oranının %74 olduğu belirtilmiştir.³⁴ Ekşi'nin üniversite öğrencileri üzerine yaptığı bir araştırmasında ise, öğrencilerin %75'inde sosyo-psikolojik sorunların olduğu ifade edilmiştir.³⁵ Araştırma sonuçları birtakım farklılıklar arz etse

³⁰ Füsün Ekşi - Durmuş Ümmet, "Bir Kişilerarası İletişim Problemi Olarak İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık: Psikolojik Danışma Açısından Değerlendirilmesi", *Değerler Eğitimi Dergisi* 11/25 (2013), 91-115.

³¹ Araştırma İstanbul Kadıköy'de 250 lise öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Bkz. Farnaz Fathi Amaghani-Müge Akbağ, "Gençlerde Sosyal Medyaya Yönelik Tutumlar ve Yalnızlık: İlişkisel Bir İnceleme", *Gençlik Araştırmaları Dergisi* 6/15 (2018), 5-24.

³² Bayram Ayaz, *Psiko-sosyal Rehabilitasyon* (İstanbul: İÜ Eğitim Fakültesi, t.y.), 21.

³³ Serpil Yalçın ve Abidin Özdemir tarafından 16 bölge müdürlüğüne bağlı 44 yurttan 3 bin 551 öğrenciyi kapsayan araştırmanın katılımcılarının %55,3'ü kız, %44,6'sı erkektir. Araştırmanın detayları için bkz. Erişim: 23.11.2021, <http://www.milliyet.com.tr/2000/09/26/egitim/egi02.html>.

³⁴ İ. Ethem Özgüven, "Üniversite Öğrencilerinin Sorunları ve Başetme Yolları", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (1992), 8.

³⁵ Ekşi, *Gençlerimiz ve Sorunları*, 217. Diğer araştırmalar için bk. İbrahim Armağan, *Gençlik Gözüyle Gençlik* (İstanbul: Usadem Yayınları, 2004); Haluk Yavuzer vdğ., "Günümüz

de araştırmalar, ergenlik ile toplum yaşamında tam sorumluluk ve bağımsızlığa ulaşma dönemi arasında kalan gençlik döneminde bulunan bireylerin, yaşadığı çağın gelişim ve değişim özellikleri nedeniyle önemli psiko-sosyal sorunlarının olduğunu ortaya koymaktadır.

e) *Eğitim-öğretim problemleri*: Bu problemin başında öğrencilerin başarıları gelmektedir. Öğrencilerin başarılarını etkileyen faktörler ise çeşitlidir. Bunlardan en önemlileri arasında a) bireysel faktörler, b) aileden kaynaklanan faktörler, c) eğitim-öğretim ortamından kaynaklanan problemler³⁶ yer almaktadır.

Ankete katılan öğrencilerin %84,7'si (n=341) öğrencilerde/gençlerde böyle bir problemin olduğunu ifade etmişlerdir. Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Araştırmalar Merkezi'nin (SEKAM) 81 ilde 5541 kişinin katılımıyla gerçekleştirdiği gençlik araştırmasında da 18-25 yaş arasındaki gençlerin en önemli sorunu olarak %33 ile birinci sırada eğitim probleminin çıkmış olması³⁷ öğrencilerin ifadelerini destekler mahiyettedir.

f) *İnanç/manevi problemleri*: Gençlik dönemi problemleri arasında en önemlilerinden birisi de inanç/manevi problemidir. Ne yazık ki günümüz gençlerinin pek çoğunun bir inanç boşluğu içinde olduğu araştırmaların ortaya koyduğu sonuçlardır. Oysa inanç, insanın mutlu ve huzurlu bir hayat sürebilmesinde en önemli şartlardan biridir. Ne var ki, pozitivist anlayışın yaygınlaşmasına bağlı olarak insanların çoğu inanç ve ahiret bilincinden uzaklaşarak dünyevilemişlerdir. Özellikle gençler arasında bu anlayışın daha yaygın olduğu görülmektedir.³⁸

Gençlerimizin manevi problemlerinin kaynağında Batı'lı hayat tarzına özentisi ondan doğan problemler yatmaktadır. Maddeci hayat anlayışının hâkim kıldığı maddeci değerler, teknolojinin getirdiği yeni değerler karşısında insanları mutlu edememiş, sahte zevk ve değerlerle maddeye, makinaya bağımlı kılmıştır.³⁹ Son yıllarda gerek dünyada gerekse ülkemizde gençliğin içine düştüğu inanç boşluğunu istismar eden okültist (gizli inançlara mensup) gruplarda bir artışın olduğu müşahede edilmektedir. Bu yeni okültist ve paganist akımların başında; reinkarnasyon (yeniden bedenlenme), ruh göçü (reinkarnasyon), panteist ve astrolojik temelli bilincilik, medyumluk vb. gibi çağdaş ruhçu öğretiler gelmektedir. Gençliğe yönelik inanç problemleri arasında satanizm (şeytana taparlık), ateizm, agnostisizm ve deizm gibi akımlar da yer almaktadır. Bu nedenle farklı problemler yaşayan gençlerin en önemli sıkıntılarında biri de dinlerini tam ve doğru olarak öğrenememekten kaynaklanan inanç problemleridir. Çeşitli aşırılıkçı mezhep ve din mensuplarının el atmak için

Üniversite Gençliğinin Sorunları", *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi* 1 (2005), 79-91; Bekir S. Gür vdğ., *Türkiye'nin Gençlik Profili* (Ankara: SETA, 2012).

³⁶ bk. Ayşe Korkmaz, "Yükseköğretim Gençliğinin Problemleri", *Milli Eğitim Dergisi* 211 (2016), 37.

³⁷ Sekam, "Türkiye'de Gençlik: Gençliğin Özellikleri, Sorunları, Kimlikleri ve Beklentileri" (İstanbul: Sekam, 2016), 143-144.

³⁸ H. Mehmet Soysaldı, "Günümüz Gençlerinin İnanç Problemleri", *H. Peygamber ve Gençlik Sorunları*, ed. M. Bayyigit - M. Özkan- A. A. Çanakçı (Konya: Palet Yayınları, 2019), 48-49.

³⁹ Süleyman Hayri Bolay, "Eğitmeden Doğan Gençlik Problemleri", *Gençliğin Ruhi ve Manevi Problemleri*, (İstanbul: İSAV Yayınları, 1987), 14-15.

fırsat kolladığı gençlerimizi onların ağından kurtaracak en sağlam yöntem, onları sağlam dini bilgi ve duygularla donatmak, dini hayatın manevi tecrübelerinden geçirmektir.⁴⁰

Katılımcıların %75,0'i (n=304) öğrencilerde/gençlerde inanç/manevi problem olduğu görüşündedirler. Bu sonuçlar öğrencilerde inanç/manevi problem diye bir meselenin olduğunu da göstermektedir. Nitekim bu konuda yapılan araştırmalar, gençlerde inanç problemi ve gençlik döneminin inanan açısından şüpheler dönemi olduğunu ortaya koymaktadır.⁴¹

Bu konularda gencin gelişen zihinsel ve duygusal dünyasına uygun bir şekilde dini ilgi ve ihtiyaçlarının tatmin edilmesi, başta anne-baba olmak üzere din eğitimcilerine düşen bir görevdir. Gençlerin diğer konularda olduğu gibi inanç konularında da aydınlatılması, sağlıklı dini bilgilerle dünyevi malumatın birlikte verilmesi, gencin hem kendi içinde uyumlu ve huzurlu, hem de toplum içinde uyumlu ve başarılı olmasının yanında, sağlam bir inanca sahip olmasında da yardımcı olacaktır. Böylece gencin ihtiyacı olan danışmanlık, ilgililer tarafından karşılanırsa problemler gençler yerine mutlu, sağlıklı ve başarılı gençleri yetiştirmek hiç de zor olmayacaktır.⁴²

Öğrencilerin problemleriyle ilgili verilen bu açıklamalardan sonra, verilen cevapların demografik özelliklere göre görüş farklılıkları ve çapraz karşılaştırmaları da aşağıda verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerinin Problemleriyle İlgili Düşüncelerin Cinsiyete Göre Farklılığının İncelenmesi

	Cinsiyet	f	Ortalama	Std. Sapma	T	P
İnanç/manevi problemler vardır.	Kız	155	4,34	,735	2,346	0,019*
	Erkek	250	4,21	,837		
Psiko-sosyal problemler vardır	Kız	156	4,26	,801	2,328	0,020*
	Erkek	249	4,13	,830		

*p<0,05

⁴⁰ Temel Yeşilyurt, *Çağdaş İnanç Problemleri* (Ankara: DİB Yayınları, 2021), 28-45.

⁴¹ Celal Çayır, "Ergenlerin Dini İnanç, Şüphe ve Dini Tutumları Üzerine Bir Araştırma", *Bilimname* 28 (2014), 59-88; Abdülkerim, Bahadır, "Ergenlik Döneminde Dinî Şüphe ve Tereddütler" *Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi* (İstanbul: Dem Yayınları, 2006), 307-368; Hayati Hökelekli, "Ergenlik Dönemi Dini Şüpheler", *Din Öğretimi Dergisi* (1988), 73-82; Abdulvahit İmamoğlu - Adem Yavuz, "Üniversite Gençliğinde Dini İnanç ve Umutsuzluk İlişkisi", *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/23 (2011), 205-244; Nazlı Tutku Kalfa, "Gençler Nazarında İnanç Problem Alanları ve Dinî Şüphe - Lise Öğrencilerinin İnanç Soruları Üzerine Nitel Bir Araştırma ve Öneri", *Hız Peygamber ve Gençlik Sorunları*, ed. M. Bayyigit - M. Özkan- A. A. Çanakçı (Konya: Palet Yayınları, 2019), 62-88.

⁴² Beyza Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi* (Ankara: AÜ İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1988), 97-100; Erdoğan Fırat, *Eğitim Psikolojisi* (İzmir: Tin Yayınları, 1989), 57-58; Turgay Gündüz, *İslam, Gençlik ve Din Eğitimi* (Bursa: Düşünce Yayınları, 2002), 42.

Tabloda elde edilen bulgular incelendiğinde, üniversite öğrencilerinde “İnanç/manevi problemler vardır” ve “Psiko-sosyal problemler vardır” ifadelerine kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha yüksek katılım gösterdikleri görülmektedir. Her iki ifade için P değerinin ($p<0,05$) olması, aradaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğunu göstermektedir. Sonuçlar, her iki seçeneğe de kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla katılım gösterdiklerini, dolayısıyla kız öğrencilerin bu iki sorunu daha fazla önceliklediklerini ve bu sorunların kız öğrenciler arasında daha fazla olduğunu göstermektedir. Nitekim yapılan diğer araştırmalara bakıldığında da kadınların erkeklere göre daha içe kapanık ve dindarlık düzeylerinin erkeklerden yüksek olduğu görülmektedir.⁴³

Yapılan araştırmalarda cinsiyet ile dindarlık ve psikolojik durum arasındaki ilişkiye dair bulgularda kadınların dindarlık düzeyinin erkeklerden daha yüksek çıkması, onların erkeklere göre daha duygusal olmaları ile açıklanabilir. Zira kadınlar, duygusallıkları sebebiyle daha yoğun bir manevi tecrübe yaşayabilmektedirler.⁴⁴ Dolayısıyla her iki seçeneğe de kız öğrencilerin katılımının bu nedenle fazla olduğu kanaatindeyiz.

Diğer maddeler için P değerleri ($p>0,05$) olduğundan dolayı katılım düzeyi cinsiyete göre anlamlı farklılık (değişiklik) göstermemektedir. Aşağıdaki tabloda anlamlı farklılık gösteren maddelerin yaş durumuna göre dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerinin Problemleriyle İlgili Düşüncelerin Yaşa Göre Farklılığının İncelenmesi

	Yaş	f	Ortalama	Std. Sapma	F	P
Kişilik problemleri vardır.	17-20	159	3,97	,992	3,361	0,035*
	21-23	227	4,01	,950		
	24-27	17	4,35	,812		
	Toplam	405	4,02	,961		

* $p<0,05$

Tabloda görüldüğü üzere, 24-27 yaş arası öğrencilerin “kişilik problemleri vardır” ifadesine katılım düzeyi (4,35) diğer yaş gruplarında bulunan öğrencilere göre daha yüksek, 17-20 yaş arası öğrencilerin ise (3,97) daha düşük düzeydedir. P değerinin ($p=0,035<0,05$) olmasından dolayı aradaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır.

Sonuçlar yaş itibarıyla büyük olan öğrencilerin hayata daha farklı ve geniş açıdan bakabildiğini, dolayısıyla yaş faktörünün kişiliğin oluşmasında ve düşüncelerin olgunlaşmasında önemli bir yerinin olduğunu göstermektedir. Nitekim

⁴³ Ayşe Şentepe - Metin Güven, “Kişilik Özellikleri ve Dindarlık İlişkisi Üzerine Ampirik Bir Araştırma”, *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/31 (2015), 27-44.

⁴⁴ Abdurrahman Kurt, “Dindarlığı Etkileyen Faktörler”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/2 (2009), 8-9.

Savi tarafından yapılan araştırmada da yaş faktörünün düşüncenin olgunlaşmasında ve hayata daha geniş açıdan bakmada önemli bir etken olduğuna dikkat çekilmiştir.⁴⁵

Diğer maddeler için P değerleri ($p>0,05$) olduğundan dolayı katılım düzeyi yaşa göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Aşağıdaki tabloda anlamlı farklılık gösteren maddelerin öğrencilerin ekonomik durumuna göre dağılımı gösterilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerinin Problemleriyle İlgili Düşüncelerin Ekonomik Duruma Göre Farklılığının İncelenmesi

	Ekonomik Durum	f	Ortalama	Std. Sapma	F	P
İnanç/manevi problemler vardır.	1.000 TL ve üstü	56	4,28	,958	2,779	0,040*
	750-1000 TL	114	4,10	,892		
	500-750 TL	186	3,97	,983		
	500 TL ve altı	49	4,17	,984		
	Toplam	405	4,09	,976		

* $p<0,05$

Tabloda üniversite öğrencilerinin problemleri ile ilgili düşüncelerin ekonomik duruma göre farklılığına bakıldığında, 1.000 TL üzeri geliri olan öğrencilerin “inanç/manevi problemleri vardır” ifadesine katılım düzeyi (4,28) diğer öğrencilere göre daha yüksek, 500-750 TL arası geliri olan öğrencilerin ise (3,97) daha düşük düzeydedir. P değerinin ($p=0,040<0,05$) olmasından dolayı aradaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır. Diğer maddeler için P değerinin ($p>0,05$) olması nedeniyle anlamlı farklılık göstermemektedir.

Bu sonuç, ekonomik durumu yüksek olan üniversite öğrencilerinde inanç/manevi problemin diğerlerine göre daha fazla olduğunu göstermektedir. Yapılan araştırmalar ekonomik durumun inanç/dindarlık üzerinde etkili olup olmadığı konusunda farklı sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Yoğurtçu tarafından yapılan araştırmada gelir düzeyi ile dindarlık arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiş olsa da, alım gücü yüksek olanların dindarlık düzeyinin düşük, alım gücü düşük olanların ise dindarlık düzeylerinin yüksek olduğunu belirtilmiştir.⁴⁶ Uysal’ın araştırmasında da gelir düzeyi ile dindarlık arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.⁴⁷ Bahsedilen sonuçların aksine Sezen tarafından yapılan araştırmada,

⁴⁵ Firdevs Savi, *12-15 Yaş Arası İlköğretim Öğrencilerinin Davranış Sorunları ile Aile İşlevleri ve Anne-Baba Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Bursa: 2008, 96.

⁴⁶ Fatma Yoğurtçu, *Yetişkinlerde Dindarlık ve Ruh Sağlığı*, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: 2009, 60.

⁴⁷ Veysel Uysal, *Din Psikolojisi Açısından Dinî Tutum, Davranış ve Şahsiyet Özellikleri* (İstanbul: MÜ İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1996), 62.

gelir düzeyinin artması ile dindarlık düzeyinin zayıfladığını ortaya koyan sonuçlar elde edilmiştir.⁴⁸

Gelir düzeyi hem bireysel hem de sosyal açıdan, bireylerin hayatları üzerinde etkili olan demografik değişkenlerden biridir. Gelir düzeyi yükseldikçe, kişilerin sahip olduğu bireysel ve sosyal imkânların çeşit ve kalitesi de aynı oranda artmaktadır. Bu durum onların düşünce ve yaşamlarını da etkilemektedir. Ancak gelir düzeyi ile dindarlık/inanç arasında genel olarak anlamlı farklılık elde edilemediği konuyla ilgili diğer çalışmalarda da göze çarpmaktadır. Ancak bizim çalışmamızda elde edilen bulgular, istisnai birkaç çalışma ile benzerlik göstermiştir.

3. Öğrencilerin Din Eğitimi ile İlgili Görüşleri

Bu başlık altında üniversite öğrencilerin din eğitimi hakkındaki düşünce ve ihtiyaçları konusunda bir durum tespiti yapabilmek amacıyla araştırmaya katılan öğrencilerin verdikleri cevaplar çerçevesinde öğrencilerin üniversiteden önce aldıkları din eğitiminin yeterliliği, din eğitimi konusundaki görüşleri ve problemleri çözmede din eğitiminin rolü elde edilen veriler doğrultusunda değerlendirilecektir.

Ülkemizde üniversite öğrencilerinin aldıkları din eğitimi ve bu eğitimin yeterli olup olmadığı, din eğitimine bakışları, din eğitiminin kimler tarafından ve nasıl bir metotla verildiği gibi konular ayrı bir araştırma problemi olacak kadar geniş bir konudur.⁴⁹ Ancak bir durum değerlendirmesi yapabilmek için üniversite öğrencilerin din eğitimine dair görüşleri önem arz etmektedir.

3.1. Öğrencilerin Üniversiteden Önce Aldıkları Din Eğitiminin Yeterliliği

Ülkemizde ilk, orta ve lisede görülen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin dışında özel, yani mesleki formasyon kazandıracak nitelikte ilahiyat fakülteleri, imam-hatip liseleri ve Kur'an kurslarında din eğitimi ve öğretimi yapılmaktadır. Bunların yanında aile başta olmak üzere cami görevlilerinin, dini bilgileriyle tanınmış özel kişilerin ve çeşitli grup/cemaatlerin din eğitimi faaliyetlerinde rol aldıkları da bilinmektedir. Aşağıda öğrencilerin üniversiteye gelmeden önce aldığı din eğitiminin yeterliliğine dair bilgiler yer almaktadır.

Tablo 6. Öğrencilerin Üniversiteden Önce Aldığı Din Eğitiminin Yeterliliği

	f	%
Evet	119	29,38
Hayır	101	24,94
Kısmen	157	38,77
Hiç din eğitimi almadım	28	6,91
Toplam	405	100,0

⁴⁸ Yümme Sezen, *Sosyoloji Açısından Din* (İstanbul: MÜ İlahiyat Vakfı Yayınları, 1998), 43.

⁴⁹ Bu konuda yapılan bir çalışma için bk. Salih Aybey, *Kredi ve Yurtlar Kurumunda Din Hizmetleri* (İstanbul: İlahiyat Yayınları, 2020), 129-143.

Tabloda görüldüğü üzere, öğrencilerin %38,77'si aldığı din eğitimini kısmen yeterli bulduğunu, %29,38'i yeterli bulduğunu, %24,94'ü yeterli bulmadığını ve %6,91'i de hiç din eğitimi almadığını belirtmiştir.

Bu sonuçlar öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%63,71; n=258) üniversiteye gelinceye kadar aileden, okuldan, din görevlilerinden, farklı kurum veya kişilerden aldığı din eğitimini yeterli görmediğini ortaya koymuştur. Yine örgün eğitim kurumlarında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri zorunlu dersler arasında yer almasına rağmen, bazı öğrencilerin hiç din eğitimi almadığını ifade etmiş olması da dikkat çekici olmakla birlikte, öğrencilerin din eğitimine ne denli ihtiyaçlarının olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Aldığı din eğitimini yeterli gören öğrencilerin çoğunluğunu ise, İmam-Hatip Lisesi mezunu öğrencilerin oluşturduğu görülmektedir (bk. Tablo 9).

İnsanı kuşatan din eğitimi, bireyin düşünce ve davranışlarını belirlemede başarılı rol oynamaktadır. Bu bağlamda din eğitimi, insanlara yön veren, ahlaki yönde geliştiren, en sıkı nizamlardan daha kuvvetli bir şekilde kişiyi içten kuşatan, kucaklayan ve yönlendiren bir disiplindir.⁵⁰ Bu nedenle din eğitiminin eksik kalması veya hiç olmaması birey ve toplum açısından ciddi problemlere yol açabilir. Zira insan içtimai varlık olmakla birlikte, onun bir de iç dünyası vardır. Yalnızlık, çaresizlik, korkular, kederler, hastalıklar, kayıplar, musibet ve felâketler karşısında ona ümit, teselli ve güven sağlayan en çok sığınak olan din ve onun eğitiminin verdiği mesajlar olmuştur. Ayrıca din eğitimi insanın Allah'a itaatini, ana-babaya, büyüklere, devlete, millete saygı ve bağlılığını, küçüklere sevgi, canlılara ilgi ve sempati gibi ahlaki duygularını geliştirdiği, görev bilincini güçlendirdiği bir eğitim faaliyetidir.⁵¹

İnanma, insanın yaratılışında var olan fitri bir duygudur. Bu duyguyu doğru bilgilerle ve sağlıklı yöntemlerle geliştirmek önemlidir. Aksi halde insanların doğru yoldan ayrılarak başka varlıklara kulluk etme arayışına girebildikleri ve dinle karıştırılmış asılsız inançlara ilgi duyabildikleri görülmektedir. İnsanların cehaletinden beslenen dini duygu istismarının önlenmesinde de en büyük etken yine din eğitimidir. Kısacası din eğitimi olmadan dinin doğru öğrenilmesi, gönderiliş amacına uygun olarak anlaşılıp yaşanması mümkün değildir.⁵²

Din eğitiminin talep ve ihtiyaçları doğrultusunda toplumun tamamına verilmesi elzemdir. Çünkü din, kültürün en önemli öğelerinden biridir. Hiç kuşkusuz ülkenin geleceğine yön verecek olan üniversite öğrencileri de din eğitimine bu bağlamda muhtaçtır. Aksi halde toplumun dininden, kültüründen ve değerlerinden habersiz bir nesil ortaya çıkacaktır. Bu ihtiyacı giderme görevi ise, devletin en doğal vazifesidir.

Anket sorularına verilen cevaplardan hareketle, ülkemizde başta aile olmak üzere diğer kişi ve kurumlarca verilen din eğitiminin hem nitelik hem nicelik bakımından yetersiz kaldığını ve bu yetersizliğin gençler tarafından da hissedilerek cevaplara yansıtıldığını söyleyebiliriz. Nitekim bazı öğrencilerin anket formlarının

⁵⁰ Hüseyin Yılmaz, *Din Eğitimi ve Sosyal Barış* (İstanbul: Dem Yayınları, 2019), 83.

⁵¹ Halis Ayhan, *Din Eğitimi ve Öğretimi* (Ankara: DİB Yayınları, 1988), 179-180; Osman Keskiöglü, *İslâm'da Eğitim ve Öğretim* (Ankara: DİB Yayınları, 1987), 5.

⁵² Yılmaz, *Din Eğitimi ve Sosyal Barış*, 83-85.

kenarlarına yazdıkları notlar da bu eksikliği ve bundan duyulan ıstırapı göstermektedir.⁵³

Bu konuda yapılan araştırmalar yukarıda verilen sonuçları ve ifadeleri destekler mahiyettedir. YEKDER (Yaygın Eğitim ve Kültür Derneği) tarafından yapılan bir araştırmada insanların din eğitimi konusunda eksiklerinin olduğu ve hangi yaşta olursa olsun insanın din eğitimine ihtiyacının olduğu belirtilmektedir.⁵⁴ elikkaya'nın yaptığı araştırmada da insanın din eğitimi ihtiyacının her dönem ve yaşta olduğu ifade edilmektedir.⁵⁵

Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu, yurtlarında kalan öğrenciler üzerinde yaptırdığı bir araştırmada öğrencilere, öğrenimlerine devam ederken günlük hayatlarında gereksinim duydukları bazı bilgi ve becerileri elde edebilmek için hangi tür kursların açılmasını istediklerini sormuştur. Bu sorunun cevabında öğrencilerin en çok istedikleri ikinci kursun Kur'an kursu olduğu ortaya çıkmıştır.⁵⁶ Sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde öğrencilerin/gençlerin büyük çoğunluğunun din eğitimi konusunda yetersiz olduğu, dolayısıyla din eğitimine ihtiyaç duydukları anlaşılmaktadır.

3.2. Öğrencilerin Din Eğitimi ve ğretimi Konusundaki Görüşleri

Ülkemizde gerçekleştirilen din eğitimi ve öğretiminin arzu edilen düzeyde yerine getirilmesi bireyin sağlam ve tutarlı bir kişilik kazanmasına katkı sağlayacaktır. Dolayısıyla ailede, okulda, camide ve uygun olan meknlerde din eğitiminin fertlere doğru şekilde verilmesi temel bir ihtiyaçtır.

Gençlik ve yetişkinlik dönemlerinde sağlıklı dini duygu ve düşüncenin oluşması, çocukluk zamanında gerçekleştirilen din eğitimi ve öğretimine bağlıdır. Böylesine önemli olan çocukluk dönemi din eğitimi kişiyi hayatı boyunca etkilemekte, onun duygu ve düşüncelerine, tutum ve davranışlarına yön vermektedir.⁵⁷ Bu itibarla çalışmamızda öğrencilerin çocukluk döneminden itibaren aldıkları din eğitiminin onların düşünceleri üzerinde nasıl bir etki yaptığını ve din eğitimi hakkındaki görüşlerini tespit etmek amacıyla öğrencilere değerlendirmeleri için seçenekler verilmiştir. Öğrencilerin bu ifadelere katılma oranları ve cevapların dağılımı tabloda

⁵³ Bunlardan bazı örnekler şöyledir: "Keşke ben de dini bilgilerimi tam olarak ğrenebilsem." "Dini konularda çok eksikim var. Bir Müslüman olarak bunları öğrenmek istiyorum." "ocukluk dönemlerinde çok önemsemedim ama hata yaptığımı şimdi daha iyi anlıyorum, dini bilgimi tamamlamak istiyorum."

⁵⁴ YEKDER, *Yetişkinlerin Din Eğitimine Bakışları ve Din Eğitimi İhtiyaçları* (İstanbul: İlke Yayınları, 2014), 64.

⁵⁵ Hasan elikkaya, *Din Eğitimi İhtiyacı* (Ankara: Nobel Yayınları, 2014), 86-88.

⁵⁶ *Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu, Kurum Yurtlarında Barınan ğrencilerin Boş Zamanını Değerlendirme Anketi Sonuçları* (Ankara, 1997), 245-247.

⁵⁷ Geniş bilgi için bk. Yavuz, *ocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*, 46, 155-156; Mehmet Emin Ay, *Ailede ve Okulda İdeal Din Eğitimi* (İstanbul: Bilge Yayınları, 2001), 10-13; ; Turgay Gündüz, *İslam'ın Eğitim Anlayışı erevesinde Gençlik Dönemi Din ve Ahlak Eğitimine Yeni Bir Bakış* *Gençlik Dönemi ve Eğitimi II* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2004): 207-220; Mustafa Köylü, "ocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi" *AÜİFD* 45/2 (2004): 137-154; Eyüp şimşek, "ocukluk Dönemi Gelişim zellikleri ve Din Eğitimi" *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 4/1 (2004): 207-220.

sunulmuştur.

Tablo 7. Öğrencilerin Din Eğitimi ve Öğretimi ile İlgili İfadelere Katılım Durumlarıyla İlgili Dağılım

		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum	Toplam
Din eğitimi insana dünya ve ahiret mutluluğu sağlar.	f	5	8	23	141	228	405
	%	1,2	1,9	5,9	34,7	56,3	100,0
Din eğitimi her yaş döneminde uygun şekilde verilmelidir.	f	12	19	44	78	252	405
	%	2,9	4,8	10,8	19,3	62,2	100,0
İnsanların problemlerinin çözümünde din eğitimi önemli katkı sağlar.	f	48	49	52	94	162	405
	%	11,8	12,1	12,9	23,2	40,0	100,0

Tablodaki verilere göre, öğrencilerin %91,0'i "Din eğitimi insana dünya ve ahiret mutluluğu sağlar" ifadesine katıldığını, %3,1'i katılmadığını, %5,9'u da kararsız olduğunu; öğrencilerin %81,5'i "Din eğitimi her yaş döneminde uygun şekilde verilmelidir" seçeneğine katıldığını, %7,7'si katılmadığını ve %10,18'i de kararsız olduğunu belirtmiştir. Yine öğrencilerin %63,2'si "İnsanların problemlerinin çözümünde din eğitimi önemli katkı sağlar" ifadesine katıldığını, %23,9'u katılmadığını ve %12,9'u da kararsız olduğunu ifade etmiştir.

Sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde öğrencilerin büyük çoğunluğunun din eğitimi hakkındaki görüşlerinin olumlu olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte sayıları az da olsa araştırmaya katılan bazı öğrenciler, din eğitiminin insanda dünya ve ahiret mutluluğunu sağlamayacağını ve her yaş döneminde din eğitimi verilmesine karşı veya kararsız olduklarını ifade etmişlerdir.

Çalışmamız açısından sonuçlar arasında dikkat çeken en önemli husus, her ne kadar bazı öğrenciler (%23,9; n=97) problemlerinin çözümünde din eğitiminin katkı sağlayacağı düşüncesine katılmasa da, öğrencilerin büyük çoğunluğunun (%63,2; n=266) insanların problemlerinin çözümünde din eğitiminin önemli katkı sağladığı kanaatindedirler. Bu durum gençlik dönemi din eğitiminin rolünü ortaya koyması açısından oldukça önemlidir.

Din, yaşamın bütün alanlarına yönelik belli başlı prensipler ortaya koyar. Bu prensiplerin pek çoğu, hatta tamamı insanın beden ve ruh sağlığını korumaya yöneliktir. Nitekim din, insanlar için faydalı olanı emrederken, zararlı olanı da yasaklar. Böylece insanın beden ve ruh sağlığını koruma altına alır. Beden ve ruh, zaten bir bütünün iki parçası gibidir. Bu nedenle beden ve ruh sağlığı arasında anlamlı bir ilişki vardır. Yani beden sağlığının bozulması ruh sağlığı sorunlarına kapı açarken,

ruh sağlığının bozulması da bedensel rahatsızlığı derinden etkileyebilmektedir.⁵⁸ Bu itibarla dinin ortaya koyduğu ilahi kurallar, insanın kendisiyle, diğer insanlarla, tabiatla ve yaratıcıyla ilişkilerini düzenler. Bunun yanında dinin, inananlarının aşırı arzu ve ihtiraslarını kontrol altına alarak ruh sağlığını tehdit eden farklı duyguları ıslah ederek manen dengeli, sağlam ve karakterli bir insanın yetişmesine katkı sağlayacağı söylenebilir.⁵⁹

Yapılan araştırmalar, olumlu kişilik özellikleri ile dini yönelim arasında pozitif yönde bir ilişkinin bulunduğunu göstermektedir. Kendilerini dindar hisseden gençlerin manevi sıkıntı, depresyon, ruhsal bozukluk vs. psikolojik rahatsızlıklara daha az yakalandığı, psikolojik sağlık değerlerinin daha yüksek olduğu ve hayatı daha anlamlı buldukları sonucuna ulaşılmıştır.⁶⁰ İbadet ve duanın bazı psikolojik rahatsızlıklara karşı olumlu sonuçlar verdiği dikkate alınır, öfke, şiddetli sıkıntı, stres ve kaygı vb. durumlara karşı ruh sağlığı açısından bu tür sıkıntıları aşmada etkili olduğunu söylemek mümkündür.⁶¹ Öte yandan din eğitiminin şiddetin önlenmesinde ve suça sürüklenen gençlere katkı sunabileceği de görülmektedir.⁶² Dolayısıyla günümüzde din eğitiminin bireyin ruh sağlığını koruma, bireyi manevi olarak tedavi etme, bireyin suça karışmasını önleme gibi birçok potansiyelinin bulunduğu çağdaş psikoloji tarafından da yoğun ilgi görek kabul edilmektedir.⁶³

Gençleri zihinsel ve duygusal anlamda meşgul eden ve din eğitimi yoluyla giderilebilecek bir başka problem de gençlik döneminde görülen hayatın anlamının ne olduğuna dair arayışlardır. Nitekim din, bireye hayatın anlamına dair makul cevaplar sunarak bir dünya görüşü ortaya koymaktadır.⁶⁴ Zira birey, hayat, ölüm, hakikat, kötülük gibi varoluşsal konulara yönelik tatmin edici cevapları din eğitimi yoluyla cevap bulabilmektedir. Yine bu yolla sorumluluk, sevgi, saygı, güven, bağlılık, tevazu, diğerkâmlık, umut duygularını geliştirerek, bireye sosyal destek sağlayarak onun anlam ihtiyacını karşılamakta ve krizler karşısında umutsuzluğa ve anlamsızlığa düşmesine karşı korumaktadır.⁶⁵ “Kendini bilen Rabbini bilir” formülasyonu bu

⁵⁸ Mustafa Köylü, “Ruh Sağlığı ve Din: Batı Toplamları Açısından Bir Değerlendirme”, *Ondokuz Mayıs İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23 (2007), 65.

⁵⁹ Celal Kırca, “Kur’an’da Ruh Sağlığı”, *Diyanet Dergisi* 19/3 (1983), 48.

⁶⁰ Zeynep Yüksel, “Gençliğin Anlam Arayışına Din Eğitiminin Katkısının İncelenmesi”, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 11/1 (2020), 376 – 395; Cüneyd Aydın, “Üniversite Öğrencilerinin Dini Tutum ile Hayattaki Anlam Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 6/4 (2017), 89-108; Gürsu, “Ergenlik Dönemi Dindarlığı ile Ruh Sağlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, 49-75.

⁶¹ Mustafa Koç, “Ergenlik Döneminde Dua ve İbadet Psikolojisi Üzerine Teorik Bir Yaklaşım”, *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/1 (2003), 373-393.

⁶² Necmi Karşlı, “Şiddetin Önlenmesinde Dini/Manevi Rehberlik”, Şiddetle Mücadelede Dini ve Ahlaki Değerler, ed. B. Nazıroğlu- H. Y. Acuner (Ankara: Hegem Yayınları, 2022), 139-163; İbrahim Çapak-Nimet Ferah “Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerde Dini Potansiyeller”, *İslami İlimler Dergisi* 8/2, (2013), 57-92.

⁶³ Michael Utsch, “Pozitif Psikoloji’den Güdüler Din Psikolojisi Araştırmaları ve Terapik/Manevi Yardım Uygulamaları”, çev. A. Bahadır, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 25 (2008), 172-173.

⁶⁴ Yiğit, “Modern Çağda Gençlik Problemleri ve Din Eğitimi”, 320.

⁶⁵ Necmi Karşlı, “Üniversite Öğrencilerinde Hayatın Anlamı ve Dindarlık İlişkisi”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 48 (2020), 169-201; Yasin Kuruçay-İbrahim

bağlamında insanın kendini tanımaya da yardımcı olan din eğitimi, bireyi anlamsızlıktan, manevi boşluktan ve amaçsızlıktan kurtarabilen, gençlerin problem olarak gördüğü acı, keder ve ıstıraplara karşı dayanma gücünü artıran, problemlere karşı doğru bir yaklaşım tarzının benimsenmesini sağlamaya katkıda bulunabilir. Nitekim yapılan bir araştırmada din eğitimi, bireylerin kimlik oluşumunda, hayatı anlamlı kılmada, ruh sağlığında, değerlerin öğrenilmesinde, cinsel ahlakın kazanılmasında, madde kullanımı ve intiharların önlenmesinde gençlerin sağlıklı gelişimini desteklemekte ve sorunlarla başa çıkmada yardımcı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.⁶⁶

Gençlik, insanın heyecan, kuvvet ve güç gibi her yönden zirvede olduğu, duygusallığın yoğun yaşandığı bir zaman dilimidir. Genç bazen heyecan ve umut dolu olurken, sıkıntı ve bunalımlar yaşayabilir. Gençlerin zihinsel, bedensel ve ruhsal ve manevi gelişimlerinin yoğun olarak desteklenmesi gereken bu süreçte din eğitiminin rolünün oldukça etkili olduğu söylenebilir. Bu bağlamda gençlik dönemi din eğitiminde gençlerin yaşadıkları içsel çatışma ve gerilimler de dikkate alınarak, onların manevi/vicdani olarak rahatlamasını sağlayacak, hayatlarını anlamlı kılacak, dini ümit ve gayretlerini artıracak yorum ve değerlendirmelere önem verilmesi faydalı olacaktır.⁶⁷

Yukarıda verilen söz konusu araştırma sonuçlarından da anlaşıldığı üzere, gençlik döneminde karşılaşılabilecek problemlerin olumsuz etkilerinin giderilebilmesi için manen güçlü bir gençliğin yetiştirilmesi oldukça önemlidir. Bu da ancak din eğitimi alanında uzman kişilerce yapılacak planlı, programlı ve profesyonel bir öğretim ile mümkün olacaktır. Bu yolla İslam'ın son derece önemli olan değerleri gençlerin kalplerine ve zihinlerine nakşedilebilirse, gençlik dönemi problemleri olarak karşılaştıkları pek çok sorunun üstesinden gelebilmelerine katkı sağlayacağı söylenebilir.

İlk dönemlerden beri insanoğlu gençleri hem maddi hem de manevi yönden içinde yaşadığı topluma faydalı olması amacıyla eğitime gayretinde olmuştur. Sosyal hayatın gelişmesine bağlı olarak gençlerin yetiştirilmeleri de ona göre şekillendirilmiştir. Dolayısıyla gençlerin yetiştirilmesine yönelik eğitim yapılırken başarılı olmak için onların özelliklerine uygun metotlar uygulanmalıdır. Nitekim her konuda örnek olan Hz. Peygamber, bu eğitimi gelişigüzel yapmamış, duygularına hitap etme, yumuşak ve müsamahalı davranma, utandırmaktan sakınma gibi gençlik psikolojisini dikkate alan son derece etkili metotlar uygulamıştır. O, uyguladığı metotlarla insani değerlerin çoğunun yok olduğu bir toplumda her türlü engeli aşarak insanlığın imrendiği bir toplum haline getirmiştir.⁶⁸

Gürses, "Ergenlerde Anlamsızlık İle İlgili Problemlere Dinin Etkisi Üzerine Değerlendirmeler", *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/1 (2018), 87-111.

⁶⁶ Hökelekli, "Gençlik ve Din", 71-89.

⁶⁷ Hayati Hökelekli - Celal Çayır, "Gençlerin Din Değiştirip Hıristiyan Olmasında Etkili Olan Psiko-Sosyal Etkenler", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/1 (2006), 23-46.

⁶⁸ Seyfullah Kara, "Modern Din Hizmetlerinde İhmal Edilmemesi Gereken Kitle: Gençlik", 1. Din Hizmetleri Sempozyumu (Ankara: DİB Yayınları, 2008), 224.

Tablo 8. *Din Eğitimi ve Öğretimiyle İlgili İfadelere Verilen Cevapların Üniversite Öncesi İkamet Durumuna Göre Farklılığının İncelenmesi*

	İkamet	f	Ortalama	Std. Sapma	F	P
İnsanların problemlerinin çözümünde din eğitimi önemli katkı sağlar.	Köy	79	4,65	,823	2,728	0,028*
	Kasaba	11	4,54	1,137		
	İlçe	104	4,40	,944		
	İl	66	4,39	,740		
	Büyükşehir	145	4,35	,906		
	Toplam	405	4,46	,887		

* p<0,05

Tabloda verilen bulgulara göre, “İnsanların problemlerinin çözümünde din eğitimi önemli katkı sağlar” ifadesine, üniversite öncesi köylerde ikamet edenler daha yüksek katılım göstermekte (4,65), büyükşehirlerde ikamet edenler ise (4,35) diğerlerine göre daha düşük katılım göstermiştir. P değerinin (=0,028<0,05) olması aradaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğunu göstermektedir. Farklılaşmayı ortaya çıkartan sonuçların köy ve büyükşehir seçeneklerindeki değerler olduğu anlaşılmaktadır.

Elde edilen bulgular incelendiğinde, üniversite öncesi kırsal kesimlerde/köylerde ikamet edenler şehirlerde ikamet edenlere göre, din eğitimine karşı olumlu bir görüş içinde oldukları görülmektedir. Yerleşim yeri büyüdükçe [kasaba (4,54), ilçe (4,40), il (4,39)] “İnsanların problemlerinin çözümünde din eğitimi önemli katkı sağlar” ifadesine katılımın da düştüğü görülmektedir. Buradan hareketle bireylerin din eğitimine bakış açısı üzerinde etkili olan unsurlardan birinin yerleşim yeri olduğu anlaşılmaktadır.

Onay, yaptığı bir çalışmada küçük yerleşim yerlerinde yaşayan bireylerin büyük yerlerde yaşayanlara göre dinine daha bağlı olduklarını belirtmiştir.⁶⁹ Göcen’in araştırmasında da en düşük dindarlık düzeyinin büyükşehirlerde; en yüksek dindarlık düzeyinin ise ilçede yaşayan bireylere ait olduğu tespit edilmiştir.⁷⁰ Yine Öztürk’ün araştırmasında, köy ve küçük şehirlerde yaşayan bireylerin içsel dini motivasyonlarının, ilçede ve büyükşehirlerde yaşayan bireylerden daha yüksek olduğunu belirtilmiş, dini yönelim puanlarının ise köyden kente doğru gittikçe azaldığı ortaya çıkmıştır.⁷¹ Karaca’nın dini düşünce ve yabancılaşma üzerine gerçekleştirmiş olduğu bir çalışmada, büyükşehir veya metropollerde yaşayan

⁶⁹ Ahmet Onay, *Dindarlık, Etkileşim ve Değişim* (İstanbul: DEM Yayınları, 2004), 68-70.

⁷⁰ Gülüşan Göcen, *Şükür ve Psikolojik İyi Olma Arasındaki İlişki Üzerine Bir Alan Araştırması*, AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara: 2012, 40, 174.

⁷¹ Eyüp Ensar Öztürk, *İyimserlik ve Dindarlık*, İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 2013, 76.

bireylerin, şehir merkezi, köy veya kasabada yaşayan bireylerden daha yüksek düzeyde heteredoks inanç ve davranış düzeyi gösterdikleri tespit edilmiştir.⁷² Çalışmamızda ulaştığımız sonuçlar yukarıda verilen araştırma sonuçlarıyla benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Diğer ifadeler için ikamet edilen yere göre anlamlılık değerleri $p > 0,05$ bulunmuştur. Bu nedenle cevaplar ikamet edilen yere göre değişiklik göstermemektedir.

Çalışmamızda incelenen konulardan biri de mezun olunan lise türünün bireyin din eğitimi hakkındaki görüşü üzerinde nasıl bir etkisinin olduğudur. Nihayetinde bireyler, almış oldukları eğitim ve mezun oldukları liselere göre hayatı anlamlandırma yoluna gitmekte ve ona göre hareket etmektedirler. Bu doğrultuda elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 9. *Din Eğitimi ve Öğretimiyle İlgili İfadelere Verilen Cevapların Mezun Olunan Liseye Göre Farklılığının İncelenmesi*

	Mezun Olunan Lise	f	Ortalama	Std. Sapma	F	P
Din eğitimi insana dünya ve ahiret mutluluğu sağlar.	Anadolu Lisesi	196	4,45	,835	7,243	0,000*
	Meslek Lisesi	72	4,09	,806		
	Fen Lisesi	15	4,43	1,094		
	İmam-Hatip Lisesi	83	4,88	,322		
	Normal Lise	30	4,47	,918		
	Diğer	9	4,36	1,277		
Din eğitimi her yaş döneminde uygun şekilde verilmelidir.	Anadolu Lisesi	196	4,40	,940	5,459	0,000*
	Meslek Lisesi	72	4,60	,754		
	Fen Lisesi	15	4,35	1,086		
	İmam-Hatip Lisesi	83	4,82	,533		
	Normal Lise	30	4,50	,937		
	Diğer	9	4,29	1,267		
İnsanların problemlerinin çözümünde din eğitimi önemli katkı sağlar	Anadolu Lisesi	196	1,86	1,356	3,683	0,001*
	Meslek Lisesi	72	2,06	1,292		
	Fen Lisesi	15	2,19	1,371		
	İmam-Hatip Lisesi	83	2,86	1,368		

⁷² Faruk Karaca, *Psiko-Sosyal Açından Yabancılaşma ve Dinî Hayat* (İstanbul: Bil Yayınları, 2001), 52.

Normal Lise	30	1,93	1,039
Diğer	9	1,86	1,351

* p<0,05

Tablodaki verilere göre; “Din eğitimi insana dünya ve ahiret mutluluğu sağlar”, “Din eğitimi her yaş döneminde uygun şekilde verilmelidir” ve “İnsanların problemlerinin çözümünde din eğitimi önemli katkı sağlar” ifadelerine en yüksek katılımı İmam-Hatip Lisesi mezunları, en düşük katılımı ise, Meslek Lisesi mezunları göstermiştir. P değerinin (p=0,000<0,05) olması, aradaki farkın istatistiksel açıdan anlamlı olduğunu göstermektedir.

Sonuçlar din eğitimi hakkında en olumlu görüş bildiren öğrencilerin İmam-Hatip Lisesi mezunu öğrenciler olduğunu göstermektedir. Çünkü İmam-Hatip Lisesi bir örgün din eğitimi ve öğretimi kurumudur. Dolayısıyla bu okulun öğrencileri, tutumlarını ve dünya görüşlerini aldıkları eğitimle bağlantılı bir biçimde belirlemektedirler.

Din konusunun eğitim sistemindeki dersler içinde olup olmaması, olursa ne ölçüde ve hangi yöntemlerle ele alınması gerektiği Türkiye’de uzun bir süredir tartışılmaktadır. Oysa 1789 Sayılı Temel Eğitim Kanunu’nda yer alan Milli eğitimin genel amaçları incelendiğinde, yetiştirilmek istenen insanın nitelikleri arasında din eğitimi gerektiren hususların önemli bir yer tuttuğu görülür.⁷³ Türk Milli Eğitiminin genel amaçları⁷⁴ içerisinde zikredilen ifadelerin her biri, din eğitiminin de hedefleri arasındadır. Dolayısıyla din eğitimi genel eğitimden ayırma gibi bir durum düşünülemez. Genel eğitim içerisinde din eğitiminin mutlaka yer alması gerektiğini ifade eden eğitimci Bilgin ve Selçuk, bu konudaki görüşlerini insani, kültürel ve toplumsal olmak üzere üç temel amaca dayandırmaktadır.⁷⁵ Dolayısıyla din eğitimi de bir eğitim faaliyeti olup birbirinden ayıramayacağını belirtmek gerekir.

Genel olarak katılımcıların ortaya koydukları görüşler, her ne kadar bazı öğrencilerin din eğitimi ve öğretimi hakkında olumsuz görüş bildirdiği görülse de, büyük çoğunluğunun din eğitimiyle ilgili düşüncelerinin olumlu olduğu anlaşılmaktadır. Bu konuda en önemli role sahip olan kurum ise, ailedir.

Çocukların yetiştirilmesi üzerine çalışma yapanların ortak görüşü, çocukların beden ve ruh sağlığı açısından dengeli yetiştirilmesinde en ideal ortamın aile olduğudur. Zira çocuğun dini inanç ve tutumlarının ortaya çıkmasında ve gelişmesinde, dini değerleri öğrenmesinde ilk ve en önemli kurum ailedir. Bunun yanında yer ve zaman sınırlaması olmayan en temel eğitim merkezinin, çocukların beden ve ruh sağlığı açısından dengeli yetiştirilmesinde en ideal ortamın aile olduğu görülmektedir. Nitekim, ailenin gerek psiko-pedagojik, gerekse psiko sosyal önemi yanında, çocuğa dini formasyon kazandırılmasında en önemli kurum olduğu da

⁷³ Yılmaz, *Din Eğitimi ve Sosyal Barış*, 83-84.

⁷⁴ *1789 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu*, Madde 2.

⁷⁵ Beyza Bilgin - Mualla Selçuk, *Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri* (Ankara: Gün Yayıncılık, 1999), 54-55.

bilinmektedir.⁷⁶ Ailenin çocuk eğitiminde bu denli önemli oluşu ayet⁷⁷ ve hadislerde⁷⁸ de vurgulanmıştır. İslam eğitimcileri de bu iki kaynak doğrultusunda ailenin çocukların dini eğitimlerinden sorumlu olduklarını ifade etmişlerdir.⁷⁹ Nitekim Batılı psikolog ve pedagogların da eğitimde ailenin önemine özellikle dikkat çekmelerini,⁸⁰ din eğitiminde ailenin ne kadar önemli olduğuna yormak mümkündür.

SONUÇ

Bu araştırmada gençlik dönemi problemleri karşısında din eğitiminin rolü üzerinde durulmuştur. Çocukluk ve yetişkinlik dönemleri arasında bir köprü görevi vazifesi görmekte olan gençlik dönemi, gelişimin birçok alanıyla ilgili olarak bireyde değişimin oldukça yoğun olduğu bir dönemdir. Gerek bu değişimden gerekse modern çağda yaşanan hayat tarzından kaynaklı kritik bir dönemde bulunan gençler, bazı problemlerle karşı karşıya kalabilmektedir. Yapılan araştırmalara göre gençler, hızlı değişime bağlı uyum sorunları, eğitim sorunları, kimlik krizi, duygusal hassasiyet, özgürlük, iletişim, aile ve sosyal çevreyle çatışma, güven, kuşak çatışması, bağımlılık, dini şüphe, suçluluk ve günahkârlık duygusu, gelecek kaygısı, sevgisizlik, mutluluk, ekonomik, siyasal, psikolojik sorunlar, şiddet, ahlak/değer ve dini/manevi problemler yaşamaktadırlar.

Bu çalışmada zikredilen bu gençlik problemlerinden kişilik problemleri, çevrenin ve arkadaş çevresinin yol açtığı problemler, iletişim ve medyanın yol açtığı problemler, psiko-sosyal problemler, eğitim problemleri ve inanç/manevi problemler olmak üzere altı tanesi çalışmaya dâhil edilerek araştırılmış ve bu problemlerle başa çıkmada din eğitiminin önemi üzerinde durulmuştur. Buna göre üniversite öğrencilerinde/gençlerde az veya çok belirtilen bu problemlerin olduğu, ancak çevrenin ve arkadaş çevresinin yol açtığı problemler, iletişim ve medyanın yol açtığı problemler ve psiko-sosyal problemlerin diğerlerine göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Türkiye’de gerçekleştirilen din eğitimi ve öğretiminin arzu edilen düzeyde yerine getirilmesi bireyin sağlam ve tutarlı bir kişilik kazanmasına, ruh ve beden sağlığına katkı sağlayacaktır. Çalışmamızda katılımcıların bu konudaki düşünceleri de tespit edilme yoluna gidilmiştir. Buna göre katılımcıların %91,0’i din eğitimi insana dünya ve ahiret mutluluğu sağladığını, %81,5’i din eğitimi her yaş döneminde uygun şekilde verilmesi gerektiğini ve %63,2’si de insanların problemlerinin çözümünde din eğitimi önemli katkı sağladığını ifade etmişlerdir. Buna göre öğrencilerin büyük çoğunluğunun din eğitimi hakkındaki görüşlerinin olumlu olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, gençlik dönemi din din eğitiminin rolünü ortaya koyması açısından önem arz

⁷⁶ Hayrani Altıntaş, “Çocukluk Devresinde Ailede Din Eğitimi” *TiDES* (Ankara, 1981), 255; Abdurrahman Dodurgalı, *Ailede Din Eğitimi* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2011), 150-161; Yavuz, *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*, 43.

⁷⁷ Tâhâ 20/132; et-Tahrim, 66/6.

⁷⁸ Buhari, “Vesâya”, 9; İbn Mâce, “Edeb”, 3.

⁷⁹ Gazali, *İhya II*, 72.

⁸⁰ Louis Kaplan, *Mental Health and Human Relations in Education* (New York, Harper&Brothers Publishers,1959), 107-117; William Bruce, *Personel Development During Childhood and Adolescence*, ed. Skinner, Prentical Inc. 1987, 373.

etmektedir.

Gençlik döneminde karşılaşılabilecek problemlerin olumsuz etkilerinin giderilebilmesi için manen güçlü bir gençliğin yetiştirilmesi oldukça önemlidir. Bu da ancak din eğitimi alanında uzman kişilerce yapılacak planlı, programlı ve profesyonel bir öğretim ile mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

- Aksu, A. Betül. "Gençlik Döneminde Görülen Bazı Zararlı Madde Alışkanlıkları ve Din Eğitimi". *Gençlik Dönemi ve Eğitimi*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2000.
- Aktan, Ercan. "Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi". *Erciyes İletişim Dergisi* 5/4 (2018), 411-413.
- Amaghani, Farnaz Fathi - Akbağ, Müge. "Gençlerde Sosyal Medyaya Yönelik Tutumlar ve Yalnızlık: İlişkisel Bir İnceleme". *Gençlik Araştırmaları Dergisi* 6/15 (2018), 5-24.
- Armağan, İbrahim. *Gençlik Gözüyle Gençlik*. İstanbul: Usadem Yayınları, 2004.
- Armaner, Neda. *Din Psikolojisine Giriş I*. Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1980.
- Ay, Mehmet Emin. "Kur'an'da Gençler ve Gençlik Değerleri". *Gençlik Dönemi ve Eğitimi II*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2003.
- Ay, Mehmet Emin. *Ailede ve Okulda İdeal Din Eğitimi*. İstanbul: Bilge Yayınları, 2001.
- Aybey, Salih. *Kredi ve Yurtlar Kurumunda Din Hizmetleri*. İstanbul: İlahiyat Yayınları, 2020.
- Aydın, Cüneyd. "Üniversite Öğrencilerinin Dini Tutum ile Hayattaki Anlam Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 6/4 (2017), 89-108.
- Ayhan, Halis. *Din Eğitimi ve Öğretimi*. Ankara: DİB Yayınları, 1988.
- Bahadır, Abdülkerim. "Ergenlik Döneminde Dinî Şüphe ve Tereddütler". *Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi*. İstanbul: Dem Yayınları, 2006.
- Bilgin, Beyza - Selçuk, Mualla. *Din Öğretimi Özel Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Gün Yayıncılık, 1999.
- Bilgin, Beyza. *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*. Ankara: AÜ İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1988.
- Bolay, Süleyman Hayri. "Eğitimden Doğan Gençlik Problemleri". *Gençliğin Ruhi ve Manevi Problemleri*. İstanbul: İSAV Yayınları, 1987.
- Bruce, William. *Personel Development During Childhood and Adolescence*. Ed. Skinner, Prentical Inc. 1987.
- Certel, Hüseyin. *Din Psikolojisi*. Ankara: Berikan Yayınları, 2016.
- Cole, Luella - Morgan, John J. B. *Çocukluk ve Gençlik Psikolojisi*, çev. B. Halim Vassaf İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1968.
- Çapak, İbrahim - Ferah, Nimet. "Şiddet Suçlarına Sürüklenen Ergenlerde Dini Potansiyeller". *İslami İlimler Dergisi* 8/2 (2013), 57-92.
- Çayır, Celal. "Ergenlerin Dini İnanç, Şüphe ve Dini Tutumları Üzerine Bir Araştırma". *Bilimname* 28 (2014), 59-88.
- Çelikkaya, Hasan. *Din Eğitimi İhtiyacı*. Ankara: Nobel Yayınları, 2014.
- Demir, Ümit. "Sosyal Medya Kullanımı ve Aile İletişimi: Çanakkale'de Lise Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma". *Selçuk İletişim* 9/2 (2016), 27-50.

- Dodurgalı, Abdurrahman. *Ailede Din Eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2011.
- Ekşi, Aysel. *Gençlerimiz ve Sorunları*. İstanbul: İÜ Yayınları, 1982.
- Ekşi, Ayşel. "Türkiye'de Gençler". *Türkiye'de ve Beş Kıt'ada Gençler*. Ankara, Nobel Tıp Kitapevleri, 2015.
- Ekşi, Füsün - Ümmet, Durmuş. "Bir Kişilerarası İletişim Problemi Olarak İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık: Psikolojik Danışma Açısından Değerlendirilmesi". *Değerler Eğitimi Dergisi* 11/25 (2013), 91-115.
- Erdener, Mehmet Akif - Fahri Sezer - Erdoğan Tezci, "Liselerde Sık Karşılaşılan Öğrenci Problemleri", *Turkish Studies* 12/14 (2017), 151-166.
- Gander, Mary J. - Harry W Gardiner. *Çocuk ve Ergen Gelişim*. Çev. Ali Dönmez vdğ. İstanbul: İmge Kitabevi, 2010.
- Gökçe, Birsen. *Ortaöğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları*. Ankara: MEB Yayınları, 1984.
- Gündüz, Turgay. "İslam'ın Eğitim Anlayışı Çerçevesinde Gençlik Dönemi Din ve Ahlak Eğitimine Yeni Bir Bakış". *Gençlik Dönemi ve Eğitimi II*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2004.
- Gündüz, Turgay. *İslam, Gençlik ve Din Eğitimi*. Bursa: Düşünce Yayınları, 2002.
- Gür, Bekir S. vdğ., *Türkiye'nin Gençlik Profili* (Ankara: SETA, 2012).
- Gürsu, Orhan. "Ergenlik Dönemi Dindarlığı ile Ruh Sağlığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 34 (2015), 49-75.
- Hökelekli, Hayati - Çayır, Celal. "Gençlerin Din Değiştirip Hıristiyan Olmasında Etkili Olan Psiko-Sosyal Etkenler". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 15/1 (2006), 23-46.
- Hökelekli, Hayati. "Ergenlik Dönemi Dini Şüpheler". *Din Öğretimi Dergisi* (1988), 73-82.
- Hökelekli, Hayati. *Çocuk, Genç, Aile Psikolojisi ve Din*. İstanbul: Dem yayınları, 2016.
- İmamoğlu, Abdulvahit - Yavuz, Adem. "Üniversite Gençliğinde Dini İnanç ve Umutsuzluk İlişkisi". *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/23 (2011), 205-244.
- İnce, Abdullah - Mutlu, Nesibe Saliha - Ergün, Sümeyye Beyza. "Gençlik Döneminde Din (Doğu Marmara Bölgesi 18-24 Yaş Grubu Örneği)". *Gençliğin Gelişimi ve Problemleri Karşısında Din Görevlileri. 7. Uluslararası Din Görevlileri Sempozyumu Bildirileri*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2016.
- İnce, Abdullah. "Gençliğin İnanç Problemlerinin Gerçekliği: Eleştirel Bir okuma". *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/2 (2021), 908-932.
- Kalfa, Nazlı Tutku. "Gençler Nazarında İnanç Problem Alanları ve Dinî Şüphe - Lise Öğrencilerinin İnanç Soruları Üzerine Nitel Bir Araştırma ve Öneri". *Hız Peygamber ve Gençlik Sorunları*. Ed. M. Bayyığıt - M. Özkan- A. A. Çanakçı. Konya: Palet Yayınları, 2019.
- Kaplan, Louis. *Mental Health and Human Relations in Education*. New York: Harper&Brothers Publishers,1959.
- Kara, Seyfullah. "Modern Din Hizmetlerinde İhmal Edilmemesi Gereken Kitle: Gençlik". 1. Din Hizmetleri Sempozyumu. Ankara: DİB Yayınları, 2008.
- Karaca, Faruk. *Psiko-Sosyal Açıdan Yabancılaşma ve Dinî Hayat*. İstanbul: Bil Yayınları, 2001.

- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık, 1998.
- Karlı, Necmi. "Şiddetin Önlenmesinde Dini/Manevi Rehberlik", Şiddetle Mücadelede Dini ve Ahlaki Değerler. Ed. B. Nazıroğlu- H. Y. Acuner. Ankara: Hegem Yayınları, 2022.
- Karlı, Necmi. "Üniversite Öğrencilerinde Hayatın Anlamı ve Dindarlık İlişkisi". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 48 (2020), 169-201.
- Keskioğlu, Osman. *İslâm'da Eğitim ve Öğretim*. Ankara: DİB Yayınları, 1987.
- Kırca, Celal. "Kur'an'da Ruh Sağlığı". *Diyanet Dergisi* 19/3 (1983), 48-55.
- Koç, Mustafa. "Ergenlik Döneminde Dua ve İbadet Psikolojisi Üzerine Teorik Bir Yaklaşım". *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/1 (2003), 373-393.
- Korkmaz, Ayşe. "Yükseköğretim Gençliğinin Problemleri", *Milli Eğitim Dergisi* 211 (2016), 37.
- Koştay, Münir. *Üniversite Öğrencilerinde Dine Bakış*. Ankara: TDV Yayınları, 1995.
- Köylü, Mustafa. "Çocukluk Dönemi Dini İnanç Gelişimi ve Din Eğitimi". *AÜİFD* 45/2 (2004): 137-154.
- Köylü, Mustafa. "Ruh Sağlığı ve Din: Batı Toplumlari Açısından Bir Değerlendirme". *Ondokuz Mayıs İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23 (2007), 65-92.
- Köylü, Mustafa. *Yetişkinlik Dönemi Din Eğitimi*. İstanbul: Dem Yayınları, 2014.
- Kurt, Abdurrahman. "Dindarlığı Etkileyen Faktörler". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/2 (2009), 1-26.
- Kuruçay, Yasin - Gürses, İbrahim. "Ergenlerde Anlamsızlık İle İlgili Problemlere Dinin Etkisi Üzerine Değerlendirmeler". *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9/1 (2018), 87-111.
- Onay, Ahmet. *Dindarlık, Etkileşim ve Değişim*. İstanbul: DEM Yayınları, 2004.
- Özguven, İ. Ethem. "Üniversite Öğrencilerinin Sorunları ve Başetme Yolları". *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7 (1992), 8.
- Sekam. "Türkiye'de Gençlik: Gençliğin Özellikleri, Sorunları, Kimlikleri ve Beklentileri". İstanbul: Sekam, 2016.
- Soysaldı, H. Mehmet. "Günümüz Gençlerinin İnanç Problemleri". *Hz. Peygamber ve Gençlik Sorunları*. Ed. M. Bayyigit - M. Özkan- A. A. Çanakçı. Konya: Palet Yayınları, 2019.
- Şemin, Refia Uğur. *Gençlik Psikolojisi*. Ankara: Remzi Kitabevi, 1992.
- Şentepe, Ayşe - Güven, Metin. "Kişilik Özellikleri ve Dindarlık İlişkisi Üzerine Ampirik Bir Araştırma". *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/31 (2015), 27-44.
- Şimşek, Eyüp. "Çocukluk Dönemi Gelişim Özellikleri ve Din Eğitimi". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 4/1 (2004): 207-220.
- Taymur, İbrahim - Türkçapar, M. Hakan. "Kişilik: Tanımı, Sınıflaması ve Değerlendirmesi", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 4/2 (2012):158.
- Utsch, Michael. "Pozitif Psikoloji'den Güdüler Din Psikolojisi Araştırmaları ve Terapik/Manevi Yardım Uygulamaları". Çev. A. Bahadır. *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 25 (2008), 172-173.
- Uysal, Veysel. *Din Psikolojisi Açısından Dinî Tutum, Davranış ve Şahsiyet Özellikleri*. İstanbul: MÜ İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 1996.

- Vural, Ayhan - Kılıç, İbrahim. *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Detay Yayınları, 2011.
- Yavuz, Kerim. *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi*. Ankara: DİB Yayınları, 1983.
- Yavuzer, Haluk vdğ. "Günümüz Üniversite Gençliğinin Sorunları". *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi* 1 (2005), 79-91.
- Yavuzer, Haluk. "Üniversite Gençliğinin Sorunları". *İstanbul Üniversitesi Bülteni* 3/3-4 (1985), 73-91.
- YEKDER. *Yetişkinlerin Din Eğitimine Bakışları ve Din Eğitimi İhtiyaçları*. İstanbul: İlke Yayınları, 2014.
- Yılmaz, Hüseyin. *Din Eğitimi ve Sosyal Barış*. İstanbul: Dem Yayınları, 2019.
- Yiğit, Yasin. "Modern Çağda Gençlik Problemleri ve Din Eğitimi", *İslam, Modernite ve Gençlik*. Ed. S. Kara - S. Aybey - T. Aşirov. İstanbul: İlahiyat Yayınları, 2021.
- Yörükoğlu, Atalay. *Gençlik Çağı*. Ankara: Özgür Yayınları, 2019.
- Yöyen, Elif Güneri vdğ. "Ergenlerin Kişilik Özelliklerinin Problem Çözme Becerisi Üzerine Etkisi". *Doğu Anadolu Sosyal Bilimlerde Eğilimler Dergisi* 1/1 (2017), 75-93.
- Yüksel, Zeynep. "Gençliğin Anlam Arayışına Din Eğitiminin Katkısının İncelenmesi". *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 11/1 (2020), 376-395.